

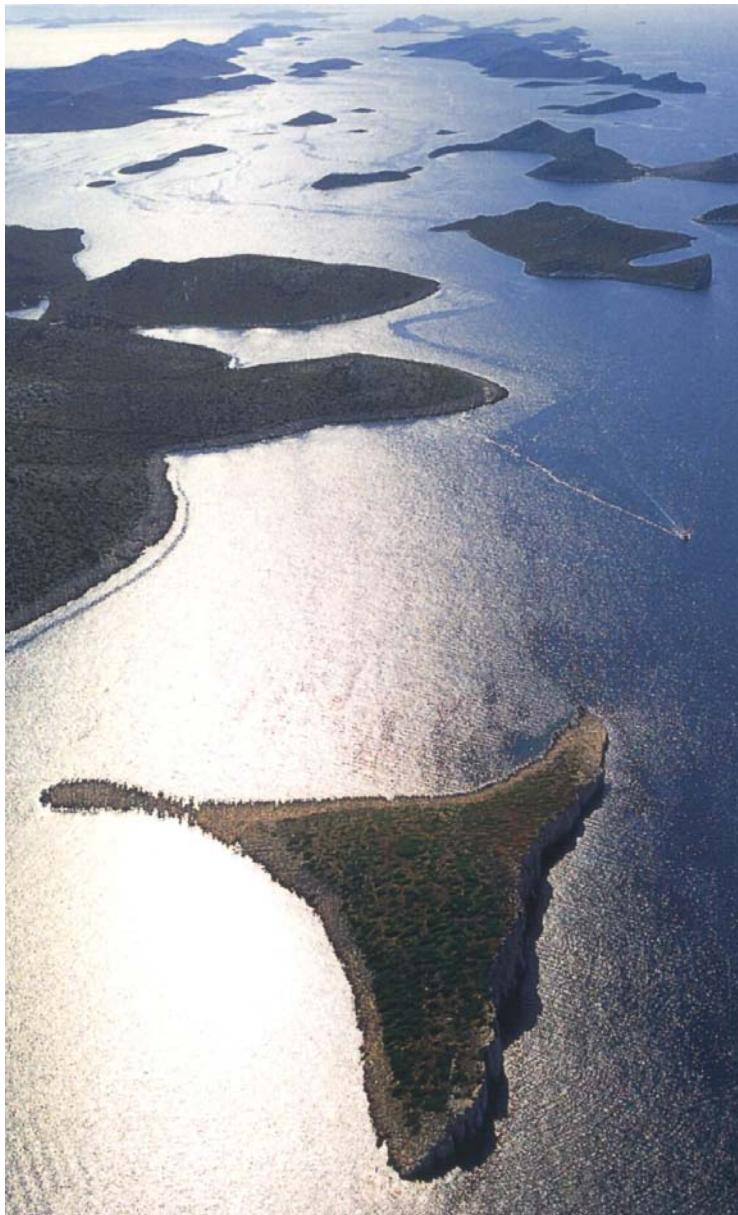
Riječ

broj 38
svibanj
2005.

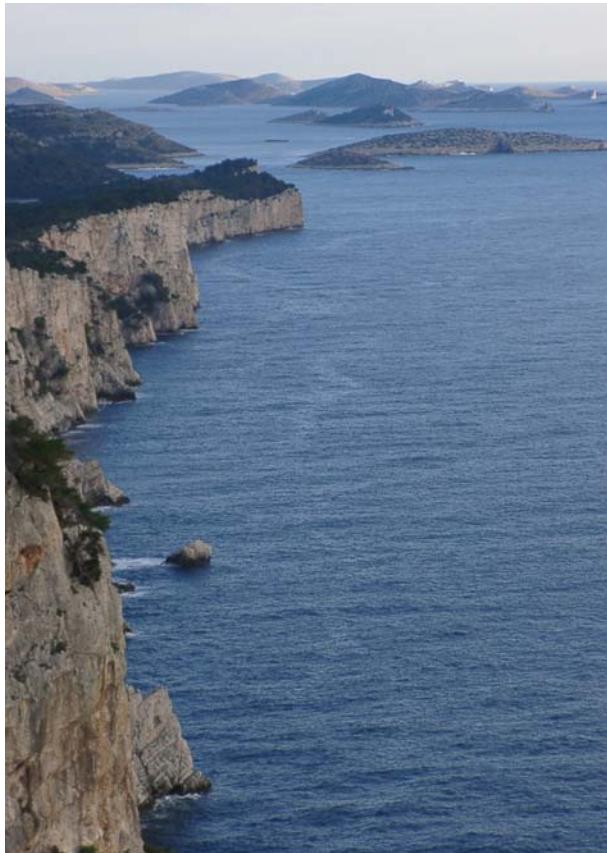

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

- *Razgovor – Davor Runtić*
- *Pobjeda bez poraženih*
- *Hrvatska mladost*
- *Šibenik – najmlađi grad na hrvatskom jugu*
- *Bosna za vrijeme austrijske uprave*
- *Najveća tragedija od turskih vremena*

Svim čitateljima želimo da uz ovu "Riječ" lakše dočekaju ljetni dopust, te da ga što ljepše provedu – na našem Jadranu, našim rijekama i planinama, ili bilo gdje da su naumili poći.

Dugi otok, snimio I. Andrijević

Članovi predsjedništva HKZ-a Wiesbaden:

Ivo Andrijević, 06128-42483

Edvin Bukulin, 06145-2167

Biserka Andrijević, 0611-314409

Kornelija Reitel, 0611-4689320

Juraj Štambuk, 0611-86714

Mate Grgat, 0611-409996

Stjepan Hlapčić, 0611-408456

Štefica Kolumbić, 0611-422746

Katarina Ott, 0611-61775

*Naslovica: Kornati, snimak iz zraka
Ovitak, stražnja strana:
Senjska bura, snimio I. Andrijević,*

Riječ

**Glasnik Hrvatske kulturne zajednice
Wiesbaden**

Glasnik izlazi dva puta godišnje.

Adresa uredništva:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden

Tel: +49(0)6128-42483 i +49(0)611-314409

Fax: +49(0)6128-45856

E-Mail: rjec@web.de

Nakladnik:

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden
Internet: "<http://www.hkz-wi.de>"

Adresa:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden
Za nakladnika: Ivo Andrijević
e-mail: andrivo@freenet.de
mobil: 0175-5289410

Glavna urednica: Biserka Andrijević
e-mail: biserka.andrijevic@wiesbaden.de

Članovi uredništva: Ivo Andrijević,
fra Ante Bilokapić, Edvin Bukulin,
Kornelija Reitel, Štefica Kolumbić

Suradnici: Ivica Košak, Ivec Milčec

Rukopisi se ne vraćaju.

Cjenik oglasnog prostora:

1/1 stranica: 100 Eura, 1/2 stranice: 50 Eura,
1/4 stranice: 25 Eura, 1/8 stranice: 13 Eura.
Oglas u boji otraga na ovitku – dvostruka cijena

Banka: Nassauische Sparkasse Wiesbaden

Broj računa (Kto.): 116 027 186

Broj banke (BLZ): 510 500 15

UVODNA RIJEČ

P očelo je isprikom u prošlom broju , ali se eto nastavilo i u ovom broju i po svoj prilici će i ubuduće tako ostati - ne uspijevamo izdati tri broja godišnje, jer, koje li sreće, veći dio redakcije provodi veći dio ljeta u domovini. Uistinu, odjurimo u domovinu na tjedan-dva i u proljeće, jesen ili zimu, za Uskrs i Božić, čim uzmognemo - odemo. Nadoknadit ćemo izostajanje ljetnog broja kojom stranicom više u proljetnom i zimskom broju, a osobitu pažnju ćemo posvetiti da se pomanjkanje vremena ne odrazi na vrijednost sadržaja.

Na jedno se sigurno ne možemo požaliti: da nema dovoljno događaja i događanja o kojima bi trebalo pisati! Sve naše stalne rubrike su i u ovom broju popunjene, jer naša zajednica živi i radi, prijateljske udruge također marljivo rade, u Njemačkoj i u Europi se mnogo toga događa što osobito nas Hrvate mora zanimati, a domovina je neiscrpni izvor štiva. Najvažnije ćete već na naslovnici zamijetiti, a potpun sadržaj je odmah pored ovih redaka, u desnom stupcu ove stranice. Preostale retke ću posvetiti jednoj davnoj nakani, dosad samo polovično i kratko ostvarenoj, koja je dosta povezana s onim čemu i naš glasnik "Riječ" svojim rubrikama "Iz života zajednice" i "Obavijesti" služi: portalu na internetu. Već smo u jednom "Uvodniku" pred nekoliko godina slavodobitno najavili troježični nastup na "mreži širom svijeta", ali dalje od nekoliko hrvatskih stranica nismo stigli. Što se može kad ovisimo o dragovoljcima, jer nam je stručno održavanje preskupo, čak i kad se nudi po povoljnoj prijateljskoj cijeni. Sadašnju najavu opet zahvaljujemo dragovoljnom, što će reći besplatnom radu, pa ćemo ju malo opreznije vezati uz otprilike ovakav izraz: "hadamo se da dok vi čitate ovu Riječ netko drugi već čita naše hrvatske, njemačke i engleske stranice na internetu". Zar i engleski, jezik koji u jako osiromašenoj inačici postaje službeni europski i svjetski? Koliko god smo protiv toga, bar što se Europe tiče, ne možemo se jedini oduprijeti tom jezičnom "cunamiju". Možda bi trebali nuditi i stranice na latinskom kako bi zorno pokazali što mislimo o pravnom nepostojanju službenog europskog jezika s jedne strane i zbilji stihiskog prepustanja tog mjesta engleskom. Zar nije i internet stihija, čije prihvaćanje kao prijeke potrebe, nužde dovodi do neslućenih

promjena ljudskog društva? Ne pristaje li mu sve više ime "mreža u koju se upleo svijet"? I mi smo se eto upleli (barem se tako nadamo), iako nam nije svejedno što se ljudi zbog interneta sve više "druže" s računalom, a sve manje jedni s drugima. Kad odložite "Riječ" potražite nas ipak na internetu pod "www.hkz-wi.de" - u nadi da će više stranica uistinu biti dovršeno!

Uredništvo

KAZALO

Odjeci

Ivica Košak: Einsteinova osuda nasilja nad Hrvatima u kraljevini Jugoslaviji	2
Ivo Andrijević: Predaja nije domoljublje	4

Razgovor

Davor Runtić	6
--------------	---

Promišljanja

Ivo Andrijević: Pobjeda bez poraženih	8
---------------------------------------	---

Dopis iz domovine

David Vugrin: Hrvatska mladost	11
--------------------------------	----

Hrvatski svjetski kongres

Ivo Andrijević:	
Pola koraka naprijed - dva nazad	12
Ivica Košak: HSKNJ - jučer, danas, sutra	13

Iz hrvatskih krajeva

Edvin Bukulin: Šibenik - najmlađi grad na hrvatskom jugu	16
--	----

Govorimo hrvatski

Jezični savjeti	20
-----------------	----

Književna stranica

Štefica Kolumbić: August Šenoa	22
--------------------------------	----

Iseljenička priča

Kornelija Reitel: Splitska 6	24
------------------------------	----

Iz hrvatske povijesti

Edvin Bukulin:	
Bosna za vrijeme austrijske uprave	26

Iz života zajednice

Ivo Andrijević:	
-----------------	--

Najveća tragedija od turskih vremena	28
--------------------------------------	----

Ivo Andrijević: Dug braniteljima	30
----------------------------------	----

Š. Kolumbić: Protiv krivotvorina i zaborava	31
---	----

Biserka Andrijević: Kvaliteta je osigurana	32
--	----

Biserka Andrijević: Glumiti nije teško	32
--	----

Ivo Andrijević: Strašne muke Isusovea	34
---------------------------------------	----

<u>Iz rajske-majnskog područja</u>	
------------------------------------	--

Ivo Andrijević: Slikanje riječima	35
-----------------------------------	----

In Memoriam

Magdalena Brođanac	36
--------------------	----

<u>Obavijesti</u>	
-------------------	--

Einsteinova osuda nasilja nad Hrvatima u Kraljevini Jugoslaviji

Čuveni znanstvenik manje je poznat i kao ustrajni borac za ljudska prava, koji je između ostalog oštro prosvjedovao protiv zločina Jugoslavenskog kraljevskog režima

Njemački savezni kancelar Gerhard Schröder je 19. veljače službeno otvorio godinu Einsteina s riječima: Samo temeljno istraživanje u slobodi i nezavisnosti može stvoriti materijal neophodan za naše buduće ekonomsko blagostanje i novu kulturu znanosti.

Albert Einstein, je 1905. godine u stručnom časopisu „Annalen der Physik“ objavio dva znanstvena rada koji su označavali prekretnicu u spoznaji prirodnih zakona:

1. Revolucionarna ideja kako svjetlost nije samo elektromagnetska pojava koja se širi poput valova, a za čije širenje bi bio nužan nekakav «eter», nego da se ponaša i kao čestica koja u vakumu uvijek ima istu apsolutnu brzinu (otprilike 300.000 km u sekundi), donijela je Einsteinu 1921. godine Nobelovu nagradu.
2. Specijalna teorija relativnosti prema kojoj su vrijeme i dužina relativne veličine, značilo je radikalnu promjenu u shvaćanju prirode. Odnos materije i energije definiran je s najpoznatijom formulom u fizici: **$E=mc^2$** .

Stogodišnjica tih fundamentalnih istraživanja i pedesetgodišnjica smrti Einsteina, navela je UNESCO da 2005. godinu proglaši **Godinom fizike**. Cilj proslave je da vlade i opće pučanstvo uvide važnost temeljnih istraživanja bez kojih nema odgovarajućeg obrazovanja, tehničkog napretka, gospodarskog blagostanja niti pravednog mira!

Život Alberta Einsteina bio je obilježen, osim velikim doprinosima u svijetu fizike ujedno i borbom za mir, a protiv naoružanja. U svojoj je borbi uvijek bio dosljedan. Čak mu je ponuđeno i mjesto predsjednika Izraelske države.

Einstein je neumorno, ne štedeći sebe,⁽¹⁾ podizao glas protiv nepravde. Albert Einstein i Heinrich Mann objavili su 6. svibnja 1931. prosvjedno pismo u «The New York Times» u kojem od Međunarodne lige za prava čovjeka zahtijevaju da poduzme sve kako bi se zaustavila nekontrolirana vlast Srbijanaca, a koja je tada vladala u Hrvatskoj i bila umiješana u politički atentat na dr. Milana Šufflaju.

Einstein se za svoj članak služio izdanjima časopisa Croatia koji je tiskan u Genevi, a što ukazuje na

važnost publicističkog rada hrvatske emigracije. Apel popularnog znanstvenika i Nobelovca Einsteina, te poznatog pisca Heinricha Manna je imao velik odjek u diplomatskim i novinarskim krugovima. Spomenimo i to kako je u potrazi za «hrvatskom vezom» izvršena provala u stan Alberta Einsteina.

Provalnici su vrtnu kućicu pokraj Potsdam-a, koju je Albert koristio za kreativni rad, prevrnuli od poda do tavana, a da nisu ništa našli.⁽²⁾ Engleski pretisak članka iz Nev York Timesa je objavljen u GLASNIKU Društva bivših studenata hrvatskih sveučilišta (AMAC e.V.) 1994. u Frankfurtu. Spominjanje nemilog događaja iz 1931. godine je i danas u Godini Einstein-a nužno zbog poučnog imperativa ovog velikana: - "Ne smije se trpjeti da se ubojstvo upotrebljava kao sredstvo za postizanje političkih ciljeva. Ne smije se trpjeti da se ubojice veličaju kao narodni junaci".

* * * * *

APEL
MEĐUNARODNOJ LIGI ZA LJUDSKA PRAVA

125, AVENUE DE WAGRAM, PARIZ

Poštovani prijatelji!

Mi ne možemo propustiti, a da Medunarodnu ligu za ljudska prava ne upozorimo na događaje, koji su 18. veljače o.g. doveli do ubojstva hrvatskoga znanstvenika dr. Milana Šufflaya.

Kada je ovaj znanstvenik spomenutoga dana išao kući, bio je u Zagrebu na cesti iza leđa napadnut i, prema našem izvještaju, željeznom polugom umoren. Sljedećega je dana podlegao teškim ozljedama i dana 22. veljače je na Mirogoju pokopan uz hrvatske mučenike.

Profesor Milan Šufflay bio je poznat po svojim brojnim znanstvenim djelima i radnjama. Zagrebačke novine nisu međutim smjele izvoješćivati o djelovanju ovoga učenjaka, čak je i osmrtnica zaplijenjena, a nisu smjele biti dostavljene ni brzojavne sažalnice. Nije bilo dozvoljeno objaviti vrijeme pogreba, a zabranjeno je bilo izvjesiti žalobnu zastavu na zgradi Sveučilišta. Školsku mladež, koja je nazočila sprovodu, policija je protjerala iz Zagreba, a hrvatske trobojnice, kojima su vijenci bili urešeni, bile su odstranjene.

Kopija originala: The New York Times

Ime ubojice, Branko Zwerger,⁽³⁾ bilo je poznato. Poznata je bila i skupina kojoj je ubojica pripadao ("Mlada Jugoslavija"). Poznato je bilo da je umorstvo dogovoren u noći od 11. do 12. veljače u stanu zapovjednika grada generala Belimarkovića. Kod toga dogovora sudjelovali su članovi skupine "Mlade Jugoslavije" Brkić, Godler, Marčec i ubojica Zwerger. Zagrebačka policija unatoč tome službeno objavljuje 19. veljače kako je počinitelj nepoznat.

Ubojstvu profesora Šufflaya prethodile su sljedeće činjenice:

1. Povodom posjeta kralja Srbije u Zagrebu mjeseca siječnja dostavljena su nizu najuglednijih ličnosti - tako vođi Hrvata dr. Vladku Mačku, dr. Anti Trumbiću, dr. Mili Budaku, sveučilišnim profesorima dr. Filipu Lukasu, dr. Davidu Karloviću, dr. Milanu Šufflayu i drugima - prijeteća pisma s potpisom "Za kralja i otadžbinu", u kojima ih se čini odgovornim i vlastitom glavom i životom njihovih obitelji, bude li za to vrijeme kraljeva boravka u Zagrebu ikakvih protesta ili demonstracija.
2. Ovoj terorističkoj organizaciji, koja javno nosi ime "Mlada Jugoslavija" održao je kralj Aleksandar javni govor, u kojem je progovorio o odstranjuvanju po narodu izabranih hrvatskih narodnih zastupnika, što je proveo. Riječima: "Ja sam odstranio poslane", on je sam dao poticaj odnosno nalog da se od njegova formalnog odstranjuvanja iz parlamenta ima prijeti na fizičko, to jest konačno odstranjenje. Kao uzor ima vrijediti 20. lipnja 1928., kada su u beogradskom parlamentu umoreni hrvatski vođe.

Iza toga slijede u vladinoj štampi javni pozivi na ubojstva vođa hrvatskoga naroda. Tako piše vladin list "Naša Sloga" na Sušaku 18. veljače: "čelenke će prskati..." Istoga dana uvečer ubijen je u Zagrebu prof. Šufflay. Drugi je primjer otvorenoga poziva na ubojstvo objavljen 28. veljače u splitskoj "Zastavi", daljnji poziv, u mariborskom "Jugoslavenu". Neki članovi društva "Mlada Jugoslavija", koji su imali izvesti ubojstva Hrvata u inozemstvu, uhićeni su 12. ožujka kod priprema za atentat u Beču, te predani bečkim sudovima na postupak.

Delegacija Hrvatskoga narodnoga zastupstva još je 25. siječnja 1930. predala Ligi naroda u Ženevi memorandum, koji je istodobno odaslan vladama i organizacijama svih kulturnih država, upozoravajući na stanje u Hrvatskoj. Ovim se memorandumom pred cijelim čovječanstvom diže optužba protiv apsolutističke vladavine kralja Srbije kao i protiv užasa i strahota, što ih ta vladavina čini nad hrvatskim narodom. Kako činjenice dokazuju, ove su strahote od onoga doba samo još veće.

S obzirom na ovo strašno stanje mi vas molimo, da Međunarodna liga za ljudska prava poduzme sve da se ovoj beskrajnoj nasilnoj vladavini stane na kraj.

Ne smije se trpjeti da se ubojstvo upotrebljava kao sredstvo za postizavanje političkih ciljeva.

Ne smije se trpjeti da se ubojice veličaju kao narodni junaci.

Držimo da je samo po sebi dužnost Međunarodne lige za ljudska prava da apelira na sve one koji cijene slobodu i ljudska prava naroda, da se protiv strahovlade koja gospoduje u Hrvatskoj, digne najsvečaniji protest. Sve zemlje, naročito Francuska, Njemačka, Poljska, Austrija, gdje postoje grane Međunarodne lige za ljudska prava, imaju dužnost da se postave kao štit pred ovaj mali miroljubivi prosvijećeni narod.

Mi očekujemo vašu odluku i pozdravljamo vas.

Njemačka liga za ljudska prava.

*Albert Einstein
Heinrich Mann*

Travanj 1931., Berlin

* * * * *

Hrvatice i Hrvati mogu i trebaju danas biti ponosni na naslov - miroljubivi prosvijećeni narod, ali svi mi moramo biti svjesni i zadaće kako: Samo temeljno istraživanje u slobodi i nezavisnosti može stvoriti materijal neophodan za naše buduće ekonomsko blagostanje i novu kulturu znanosti.

Priredio: Ivica Košak

⁽¹⁾ Pored progona koji su mu prijetili u nacističkoj Njemačkoj, Einsteinu su bili za petama, u jeku antikomunističke hysterije, imperijalističke službe CIA i FBI. Dossier uhoda FBI o Einsteinu obuhvaća preko 1800 stranica.

⁽²⁾ Nev York Times, August 23, 1931

⁽³⁾ U engleskom tekstu kao ime ubojice stoji ime Nikole Jukića. Prema zagrebačkim arhivima (Sagrak) pravo ime atentatora je Branko Zwerger, čini se da je u originalnom pismu Einsteina i Manna prezime promijenjeno u Jukić zbog toga jer autori apela žive u Njemačkoj, pa im se vjerojatno činilo "nezgodnim" ..

Izvori:

GLASNIK Društva bivših studenata hrvatskih

sveučilišta (AMAC e.V.), 1994.

Darko Sagrak: "Dr. Milan Šufflay, hrvatski aristokrat duha", Hrvatska uzdanica, Zagreb, Hrvatska, 1998., ISBN 953-96514-0-9

Gunda Borgeest: "Mensch Einstein, Ein Genie und seine Welt", Nicolaische Verlagsbuchhandlung GmbH, Berlin, 2005., ISBN 3-89479-200-0

Ivo Derado: "Ne banalizirajmo znanost, ako želimo preživjeti globalizaciju", (rukopis), 2005.

O D J E C I

Predaja nije domoljublje

Hrvatski put u Europu zakrčila je stijena koju se, izgleda, ne može zaobići. Treba ju dakle gurnuti u stranu, otkotrljati nizbrdo da bi se nastavilo putem. Hoće li to doista biti zadnja stijena od mnogih koje su se dosad obrušile ili se nove stijene bez našeg znanja već dovlače?

U dijelu Njemačke u kojem živim primam besplatno nekoliko mjesnih novina, kojima nipošto nije svima cilj donositi samo reklame, nego i zanimljivosti iz kraja kojem su namijenjene. Pišu o političkim zbivanjima u gradskim vijećnicama, o prometnom i gospodarskom razvoju ovdašnjih gradića, o raznim udrugama koje tu u blizini djeluju, o kulturnim priredbama i športskim natjecanjima. Jedne novine – "Rheingau-Taunus MonatsAnzeiger" su u zadnje vrijeme privukle moju pozornost člancima o Hrvatskoj. Otkud Hrvatska u mjesnom listu vrlo ograničene naklade?

To treba zahvaliti gospodinu koji je zastupnik u Bundestagu za okrug Rhein-Taunus-Kreis, a ime mu je Klaus-Peter Willsch. On u Bundestagu ne zastupa samo svoj kraj, nego je prihvatio i zaduženje za odnose između Bundestaga i Sabora (Beauftragte des Deutschen Bundestags für die Beziehungen zu Kroatischen Parlament). Zato u mjesnim novinama ne piše samo o Taunusu i desnoj obali Rajne, nego i o Hrvatskoj.

Prenijet će nekoliko redaka iz dva članka. Prvi je iz travanjskog broja i nosi naslov "Passive Haltung der Bundesregierung schadet Kroatien auf dem Weg in die EU". Tu razlaže odgovor koji je dobio na svoja dva puta pismeno upućena pitanja njemačkoj vladi: "Ostaje li Vlada i dalje na stanovištu da pregovori Hrvatske i EU o pristupanju moraju bezuvjetno početi, bez obzira na generala Gotovinu, jer bjelodano je da sudu u Haagu može biti isporučen samo netko koga se može uhititi? Nije li kancelar

Schroeder kad je to krajem 2003. jasno rekao, iznosio stav vlade?". Vlada u svom odgovoru, kako iznosi Klaus-Peter Willsch, spominje "nova saznanja" o navodnom nedovoljnem zalaganju hrvatskih istražnih tijela. Kako ta "nova saznanja" ničim nisu pobliže pojašnjena, Willsch to smatra "igrom sa skrivenim kartama", nedostojnom Vlade i štetnom za Hrvatsku. Niti držanje suda u Haagu, na koje se Vlada poziva, a koje se svodi na proizvoljno optuživanje Hrvatske bez pružanja ikakvih dokaza, nimalo ne zadovoljava Willscha za kojeg je to naprsto "nepoštena taktika odugovlačenja". Nadalje upozorava na izravnu posljedicu neopravданog odgađanja – nagli porast protivnika EU u oduvijek izrazito proeuropejskoj Hrvatskoj.

U svibanjskom broju u članku "EU-Erweiterung. Kopenhagen weicht der Willkuer", Klaus-Peter Willsch bez uvijanja kaže. "Odavno se više ne radi o tome koja zemљa uopće ispunjava uvjete za članstvo u EU, dogovorene 1993. u Koppenhagenu, a još manje se kod rokova ulaska u EU vodi briga o tome koliko EU sama može novih članova podnijeti i u kojem vremenu. Umjesto dogovorenih uvjeta, jednakih za sve, o pristupu novih zemalja odlučuju zakulisne političke igre za prevlast! Time je zamisao ujedinjene Europe uzdrmana do temelja!" Navodi primjere Rumunjske i Bugarske, koje ni nakon vrlo dugih pregovora nisu ni blizu ispunjavanja uvjeta, ali će ipak 2007. postati članice, dok s Hrvatskom, koja već danas skoro ispunjava sve uvjete, pregovori još nisu ni počeli. Možda čak prije započnu s Turskom, iako u njoj još ni ljudska prava nisu

zajamčena, o drugim uvjetima da se i ne govori. Klaus-Peter Willsch osuđuje i kojekave pokušaje vezanja zemalja u nekakve regije i odlučno traži ocjenjivanje svake zemlje same za sebe.

Dosta sam prostora posvetio gospodinu Willschu, jer mislim da ga zaslužuje. Predsjednik Hrvatske Vlade, dr. Ivo Sanader, neće dobiti toliko prostora, ne zato što ga ne zaslužuje, nego zato što je čitateljima isto tako dobro poznat kao i meni. Zadovoljit će se jednom, jedinom rečenicom koju je nedavno izrekao: "Ispunit ćemo posljednji uvjet", misleći pritom na uhićenje generala Gotovine. Druga mogućnost – dokaz da Gotovina nije u Hrvatskoj – ne vrijedi u očima europskih moćnika. Tko danas može tvrditi da Gotovina jest u Hrvatskoj, a ne mora ništa dokazati, može isto tako sutra glatko zanijekati dokaze da nije u Hrvatskoj i neće to morati ničim pravdati. Kod Sanadera mi smeta riječ "posljednji". Smeta mi zato, jer sve govori u prilog tome da je Gotovina samo izgovor za novo i novo odgađanje ozbiljnih pregovora s EU. Ne daj Bože da Gotovina ipak završi u Haagu, našao bi se vrlo brzo sljedeći "posljednji uvjet"! Uvjeren sam da dr. Ivo Sanader to puno bolje zna od mene, ali kao svi vrhunski političari i on govori ono što u datom trenutku treba reći.

Malo prostora treba dati i našem predsjedniku Mesiću, a pustimo sad to koliko je zaslužio. Reče on ozbiljno, ni ne trepnuvši: "Hrvatska želi da Haag utvrdi istinu". Kako se nitko nije nasmijao, valjda to i nije bio neki od njegovih čuvenih viceva. Potražimo onda hašku istinu na primjeru generala Blaškića. Čovjek je osuđen na 45 godina zatvora, ne za zločine koje je počinio, niti za zločine koje je naredio, nego za zločine koje nije spriječio iako nije bilo jasno kako je mogao spriječiti nešto za što nije znao. Za osudu je bilo dovoljno što je bio general i zato je "moran" znati. Kad su se pronašli novi dokazi, Blaškićevi odvjetnici su morali velikim trudom dokazivati njegovu nevinost. Haško izvrtanje sudskog postupka – ne mora tužitelj(ica) dokazati krivnju, nego optuženi mora dokazati nevinost!. Uspije li dokazivanje nevinosti tek nakon 10 godina, neće urodit oslobađajućom presudom, nego će sud pronaći ostatke krivnje upravo koliko treba za osudu na točno onoliko godina koliko je nevin već proveo u zatvoru. Haška istina je dakle da je Blaškić u zatvoru proveo 10 godina, jer je zbog dokazane krivnje tako osuđen. Prava istina je međutim da mu je 10 godina trebalo da dokaže nevinost i zato je tako dugo nevin bio u zatvoru. Koju od te dvije

istine traži Mesić? Ili ne brine za istinu nego vjeruje da će takve izjave i njega svrstati među vrhunske političare?

Pomalo nezapaženo prošla je izjava europskog veleposlanika u Hrvatskoj, Wunenbergera koji je nastojao uvjeriti Hrvate da dan početka pregovora o pristupanju EU nije važan, pa odgoda od nekoliko mjeseci neće imati osjetnih posljedica. Rekao je otprilike da nije problem u Gotovini, nego u tome što pravni sustav u Hrvatskoj ne radi kako treba. Je li time umanjio težinu "slučaja Gotovina"? Prije će biti da je već nagovijestio nove stijene koje će zakrčiti put prema Europi. Neka budu u pripremi, ako Hrvati ipak uhite Antu Gotovinu.

Plakati jasno govore što Hrvati misle o predaji

General Ante Gotovina je već samim tim što je u bijegu, kažnen i gotovo osuđen, a kažnjena je i njegova obitelj. O njegovojo poštenoj ponudi da se prvo pojavi pred sudom kao svjedok, kako bi mu se pružila prilika da promijeni optužnicu, tužiteljstvo nije htjelo ni čuti. Nevinost možeš dokazivati samo iz zatvora, poput generala Blaškića, a budeš li ju uspio dokazati bit ćeš zbog nevinosti kažnen s desetak godina zatvora. Zato je gruba laž da bi Ante Gotovina trebao dokazati svoje domoljublje odlaskom u Haag. Evo prave istine: Ante Gotovina je svoje domoljublje dokazao tamo gdje je bilo najpotrebnije i najteže – na bojnom polju. U Haagu neće pomoći, nego samo našteti Hrvatskoj. Njegovo suđenje bi bila divna prilika za poniženje još jednog hrvatskog junaka, za produbljenje rascjepa u hrvatskom narodu, za osporavanje prava na oslobođenje hrvatskih krajeva, čak i za osudu hrvatske nezavisnosti. Na bojnom polju je za Antu Gotovinu bijeg bio nezamisliv, neka mu danas isto tako nezamisliva bude predaja u Haag.

Ivo Andrijević

Davor Runtić

U Hrvatskoj ne postoji sustav vrijednosti

U ovom broju "Riječi" predstavljamo vam Davora Runtića, svjedoka bitke za Vukovar i mnogih drugih zbivanja na istočnom hrvatskom bojištu, koji je svoj život posvetio neumornom prikupljanju dokumenata, činjenica i iskaza svjedoka o Domovinskom ratu. Već prije izbijanja rata, kad se znalo da će Srbija napasti Hrvatsku, Davor Runtić je u Vinkovcima, gdje živi i gdje je odrastao, počeо pripremati otpor. O tome i o Domovinskom ratu kao i njegovim junacima piše u svojim bibliotekama koje je nedavno predstavio u Wiesbadenu. Bila je to prilika da s njim povedemo zanimljiv razgovor

Davor Runtić

Riječ: Gospodine Runtić, recite nam kako to da ste se odrekli karijere uspješnog slikara, što ste bili prije rata, i kako ste postali ratni izvjestitelj i konačno spisatelj?

Runtić: Istina je da sam bio slobodni umjetnik i da sam se profesionalno bavio slikarstvom iako to nije bila moja struka. Još prije rata imao sam između ostalih baš ovdje u Wiesbadenu, u St. Kiliansu tri izložbe. Ja sam zapravo završio studij povijesti i na političkim naukama vojnu povijest. Stjecajem okolnosti vratio sam se svom pravom zvanju. Već prije rata, kada se znalo da je on neizbjeglan počeо sam prikupljati obavijesti. U Vinkovcima smo uredili centar za obavješćivanje. Prikupljao sam sve moguće obavijesti o tome što se spremi i događa na drugoj strani, što nas čeka i što bi nam se moglo dogoditi. Kasnije, naročito za vrijeme rata, stvari su se razvijale same po sebi, prihvaćao sam one zadatke koje je trebalo obaviti. Bio sam zapravo izvjestitelj s terena i stalno slao vijesti u HINU.

Riječ: Na taj način ste puno vidjeli i doživjeli. Je li to bio poticaj da počnete pisati o Domovinskom ratu?

Runtić: Kako sam izvješćivao s terena počeо sam bilježiti sve što se događa. Moja izvješća bila su na televiziji, na radiju i u novinama, ali moje je mišljenje bilo da je to nužno objaviti u obliku knjige, jer knjiga je nešto što trajno ostaje. Osim toga o Domovinskom ratu se puno priča, nažalost više neistine, a ja sam želio napisati istinu. Te knjige u stvari pobijaju kojekakve priče o Domovinskom ratu.

Riječ: Ima li dovoljno objavljenih knjiga o Domovinskom ratu?

Runtić: U međuvremenu ih ima doista mnogo, gotovo 4.000 naslova. Te su knjige svakako korisne, ali su uglavnom pisane sa stanovišta jedne osobe, većinom poznate. Tko god je nešto značio u ratu danas napiše knjigu svojih osobnih viđenja i rasčlamba Domovinskog rata. Ja sam se posvetio pojedincima, običnim "malim", ali ustvari velikim ljudima, braniteljima koji su učinili mnogo – prava junačka djela. Želio sam upravo njih izvući iz zaborava i anonimnosti. Tako je nastala zbirka "Junaci Domovinskog rata". U tim knjigama ja nisam prepoznatljiv – pišem o ljudima koji su bili oko mene i događajima koji su se odigrali u mojoj blizini.

Riječ: Pretpostavljam da ta zbirka nije gotova i da imate još materijala, a objavili ste i knjigu "Domovinski rat". Što još slijedi?

Runtić: Iz biblioteke "Junaci Domovinskog rata" izlazi upravo osma knjiga, a biti će ih ukupno trideset. U njima ću prikazati 500 ljudi koje sam ja osobno upoznao i koji su bez svake dvojbe junaci Domovinskog rata. Druga biblioteka "Domovinski rat" sadržavati će četiri knjige. Kroz njih ću, na oko 1700 stranica, iscrpno opisati zbivanja iz naše nedavne povijesti, to će biti zapravo svojevrsni dokument koji govori o događajima prije rata,

tijekom rata, tzv. primirja i oslobođanja zauzetih krajeva kao i o mirnoj reintegraciji hrvatskog Podunavlja. Prva knjiga "Rat prije rata", koja je upravo izašla, govori i objašnjava tko je, kada i kako započeo rat i kako se Hrvatska oduprijela agresoru. Zatim će uslijediti "Vrijeme rata", "Vrijeme modrih kaciga" i "Vrijeme pobjede i slave" u kojoj će opisati sve oslobođilačke pothvate.

Riječ: A kakvo je zanimanje hrvatskog stanovništva za tu tematiku? Nekako se stjeće dojam da je u Hrvatskoj priče o Domovinskom ratu svima dosta.

Runtić: Ne bih baš rekao, mislim da u hrvatskom puku postoji zanimanje za Domovinski rat, ali ne postoji u državnim institucijama. Oni razmišljaju otprilike ovako: "Pa ne ćemo se valjda i mi ponašati kao komunisti poslije Drugog svjetskog rata". Istina je, da se pretjerivalo i da su udžbenici bili puni štiva o NOB-u, ali danas se ide u drugu krajnost, pa je Domovinski rat gotovo zanemaren i nedostatno obrađen u školskim knjigama. Na primjer u jednom udžbeniku za osnovnu školu piše kako je Domovinski rat bio obrambeni rat i kako smo mi u njemu pobijedili, ali da smo i mi isto tako kao i agresor činili neke zločine. Pa to je protiv svake pameti! To si ne bi nitko dozvolio tko drži do sebe.

Riječ: A je li bilo zločina?

Runtić: U ratu vlada jedno posebno psihološko stanje. U takvim okolnostima dolazi do nekih ispada i nepravilnosti, to je gotovo neizbjegno i teško je sve nadgledati. No ja sam svjedok, doživio sam mnoge zapovijedi hrvatskih časnika gdje su oni strogo odredili vojsci da se mora pridržavati međunarodnog ratnog prava. Sjećam se jednog slučaja kad je prilikom privođenja jedan zarobljenik vrijedao našeg branitelja koji je u jednom trenutku izvukao pištolj i ubio ga. Njemu je suđeno još u tijeku rata i dobio je 5 godina zatvora. Osuđen je iako je imao niz olakotnih okolnosti. Počinjena krivična djela se nisu ignorirala, Hrvatska je provela oko 4500 krivičnih postupaka protiv branitelja koji su činili nepravilnosti, bilo da se radilo o lakšem krivičnom činu npr. krađi ili o težem kao što je ubojstvo. No to nikako ne može biti glavno i odlučujuće u konačnoj procjeni naše borbe. Ali kad netko sa žaljenjem gleda na raspad Jugoslavije onda on traži upravo to i ističe samo ono loše. Mi koji smo sudjelovali u Domovinskom ratu, koji dobro znamo što se sve događalo i kakvih je sve tragičnih doživljaja bilo, za nas su to sporedni događaji koji su se uglavnom kažnjavali.

Riječ: Kako Vi gledate na slučaj Gotovina? Treba li njemu sudit?

Runtić: To je jedan potpuno namješten slučaj koji nema nikakve pravne podloge. General Gotovina nema nikakve krivnje. Prvi put se u povijesti događa

da se jednoj vojsci sudi zbog oslobođilačkog djelovanja. Možda je bilo nekih prekoračenja, nekih pojedinačnih ispada, ali zapovjedna odgovornost se tu ne može primjeniti. Ustvari se želi preko Gotovine ocrniti i uprljati Domovinski rat, želi se umanjiti njegovu važnost, želi se poniziti Hrvatsku i, što je najgore želi se izjednačiti agresor sa žrtvom.

Riječ: Neki vodeći hrvatski političari govore kako bi Gotovina, ako je pravi domoljub, sam morao otići u Haag. Kako Vi ocjenjujete ovakve izjave?

Runtić: Trebao bi otići u Haag, pa da nakon 10 godina utvrde da nije kriv, jer i nije kriv. Bi li to bilo dobro – da mu se dogodi isto što i Blaškiću? Nešto takvo zahtijevati je upravo neodgovorno.

Riječ: Mnogi hrvatski branitelji su danas ogorčeni upravo zbog neodgovornosti pojedinih političara i razočarani su načinom kako se prema njima odnosi. Koliko je to opravdano?

Runtić: Nažalost, bez obzira o kojoj se vlasti radi, ovoj sada ili onoj prije nje, one su se jednakom lošem odnosile i odnose prema braniteljima, razlike nema. Branitelje se pokušava koliko-toliko materijalno zbrinuti, no nije sve u materijalnom zbrinjavanju, više pažnje bi se trebalo posvetiti moralnim vrijednostima koje su vodile branitelje. A to se danas omalovažava. U Hrvatskoj ne postoji sustav vrijednosti. Umjesto da se ističe domoljublje, čast, poštovanje i junaštvo branitelja kao uzor mladom hrvatskom naraštaju, hrvatsko vodstvo dozvoljava blaćenje naše veličanstvene pobjede. Eto zato su branitelji ogorčeni, zato što se besramno gazi njihovo dostojanstvo. Čovjek se osjeća jadno kad vidi što se događa i počne se pitati: "Zar je moguće da sam se ja za ovo borio i bio spremjan poginuti?"

Riječ: Ne bi li branitelji trebali preko svojih udrug ujjeti na vlast, pa i na javno mnjenje?

Runtić: Udruge branitelja ne rade dobro, ne djeluju sustavno, već nažalost stihiski, pa tako i nemaju ugled koji bi trebale imati, a još manje moć. One su ispolitizirane i služe potpuno određenim političkim krugovima. Na primjer branitelji u načelu nisu dovoljno nazočni u javnosti, ali njima se koristi i manipulira u vrijeme izbora ili tijekom izborne utrke. Tada čete ih odjednom vidjeti na televiziji i o njima će se govoriti, a sve u svrhu dobivanja glasova.

Riječ: Je li takvo stanje razlog srazmjerno velikom broju samoubojstava među braniteljima ili je to ipak posljedica ratne traume?

Runtić: Ovdje je riječ o tome da ljudi s nevjerojatnom lakoćom dižu ruku na sebe. Ima puno slučajeva gdje su branitelji bezbroj puta pokušali i tražili razgovor, željeli da ih se sasluša, ali bez uspjeha. Znači riječ je o nerazumijevanju i nebrizi. Istina je da su mnogi branitelji traumatizirani i

boluju od PTSP, ali ovakvo stanje još više posjepšuje spremnost da ljudi sebi oduzmu život. Znate kako je to kad ste ogorčeni i očajni, onda se u jednom trenutku beznada ne nalazi drugi izlaz. Problemu branitelja se nije ozbiljno i sustavno prišlo, nije se istražilo i odredilo tko je branitelj, a tko nije i tko je stvarno traumatiziran. Nema nikakvih kriterija, tako npr. Vesna Pusić kaže u Saboru, braneći Čačića: "Pa i on je bio branitelj!" A što je on to branio? Varaždin tri dana kad su bile zaposjednute vojarne JNA? On se dakle izjednačava s onima koji su proveli mjesecce i godine u rovovima spremni svaki dan, svake minute poginuti za obranu svoje domovine.

Riječ: Ne bi li se braniteljima trebalo oduzeti oružje kako bi se smanjio broj samoubojstava?

Runtić: To nije presudno, ako si netko želi oduzeti

život on će nači načina da to učini. Nisam za to da im se oduzima oružje, jer su oni za to oružje vezani i to njima puno znači. Teško se rastati od oružja koje je nerazdvojni dio vaše predanosti obrani domovine koje ste svojom hrabrošću osvjetlali, to vam nešto dokazuje. Problem se može jednostavnije riješiti – otupi se udarna igla i oružje je neupotrebljivo, a ipak ga branitelj ima i smije zadržati. To je najmanje što se za njih može učiniti, trebalo bi ustvari učiniti mnogo više.

Riječ: Vi to već činite pišući i šireći istinu o hrvatskom branitelju. To je vrlo plemenito i služi nama, a naročito budućim naraštajima, da ne zaborave one koji su najviše doprinijeli ostvarenju vjekovnih želja i težnja hrvatskoga naroda. Hvala Vam za Vaš trud i za ovaj otvoreni razgovor.

Razgovor vodila: Biserka Andrijević

P R O M I Š L J A N J A

Pobjeda bez poraženih

8. svibnja treba slaviti, ali nakon 60 godina neumjesno je toliko toga prešućivati, u svijetu i Hrvatskoj

Saveznici ...

Strašni i grozni Drugi svjetski rat je završio prije šezdeset godina, ali još ga ne možemo smatrati poviješću. Povijest je naime znanost, a u znanosti nema mjesta osjećajima, politici, promidžbi ovakvih ili onakvih ciljeva. Prošlost, osobito ne tako davna, je nešto drugo, jer svatko u njoj rado ističe ono što mu bolje odgovara, rado prešućuje ili barem umanjuje važnost onoga što mu ne odgovara. Drugi svjetski rat je prošlost koja, izgleda, još dugo ne će postati povijest. Upravo su nedavne brojne proslave Dana pobjede saveznika nad Njemačkom i Italijom, upriličene 8. svibnja (i 9. u Moskvici), najbolji primjer tolikog prešućivanja, da to već graniči s krivotvorenjem prošlosti. Nije to dobro, iako prošlost nije znanost poput povijesti.

Nije dobro strahote Drugog svjetskog rata prikazivati samo u jednom svjetlu, jer strahote treba kao opomenu dobro osvijetliti sa svih strana, samo tako će biti trajna opomena za budućnost. Ostane li danas nešto neosvijetljeno, lakše će sutra netko pokušati zasjeniti još štograd. Ostane li danas što skriveno, lakše će sutra netko povjerovati da će i njemu uspjeti štošta prikriti.

Primjere blještavila s jedne i duboke sjene s druge strane ne treba tražiti, nameću se sami od sebe. Tu je prije svega užasan zločin nad Židovima kod kojeg nikakvih dvojbi o krajnjoj bezdušnosti i okrutnosti počinitelja – njemačke nacističke vladavine – nema.

Ipak je taj zločin još strašniji, kad nešto svjetla bacimo i u drugom smjeru, kad potražimo odgovore na dva, tri pitanja. Bi li, na primjer, saveznici započeli rat za spas Židova, da su se Nijemci zadovoljili ondašnjim granicama i nisu nikog napali, ili bi se pravili da ništa ne vide? Da se na to pitanje ikad tražio odgovor, možda se nikad ne bi dogodila Srebrenica! Bi li toliko Židova stradalo, da su ih recimo Rusi, Britanci, Švicarci, Španjolci ili Švedani htjeli prihvati kao izbjeglice? Da se o tome više raspravljalo, drukčije bi se danas vrjednovalo spašavanje nebrojenih života time što su Hrvatska i Hercegovina širom otvorile vrata muslimanskim izbjeglicama iz Bosne.

Drugi primjer su sami pobjednici i u kakvom se pažljivo usmjerenom svjetlu prikazuju. Francuzi su na primjer u neokupiranom dijelu Francuske vjerojatno više pomogli Nijemcima, nego što su im se u okupiranim dijelovima oduprli. Rusi su bili savršeno zadovoljni podjelom Poljske s Nijemcima, a pri dijeljenju im nacistička vladavina nije nimalo smetala. Britanci su, zajedno s onda još slobodnim Francuzima, prepuštanjem Češke, Slovačke, Austrije i Poljske "spašavalni mir" u nadi da će time njemački snovi o velikoj državi biti zadovoljeni. Koju bi to pobjedu slavili u svibnju, da se Njemačka kojim slučajem ondašnjem širenjem granica doista zadovoljila? Jesu li krenuli u rat zbog zločinačke vladavine ili zato što je ta vladavina posegnula za njihovom prevlasti u svijetu? Da Europa nije naučila

kamo vodi popuštanje nasilničkim vladavinama najbolje se vidjelo po njihovom držanju prema velikosrpskim nasrtajima na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. A što reći na sudjelovanje Njemačke u pobjedničkom slavlju u Moskvi, na njemačku zahvalnost što su ih saveznici "oslobodili"? Šutio bih iz pristojnosti prema zemlji koja mi je pružila gostoprимstvo, ali ne šute ugledni njemački tjednici poput "Rheinische Merkura" koji 8. svibnja prikladnije naziva "danom kajanja", a ne "danom oslobođenja", pogotovo kad se pomisli kako je izgledala "sloboda" u istočnom dijelu zemlje. Slavlje pobjednika i "oslobodenih" usudile su se pomutiti tek tri državice na obali Baltičkog mora, sve manje od Hrvatske, bacivši malo svjetla na pažljivo zasjenjenu stranu i osvijetlivši kako je njihovo "oslobođenje" izgledalo - vrlo slično onom istočne Njemačke. Kad će još jedna mala država na obali Jadrana, samo malo veća od baltičkih, smoći snage i saveznicima reći što misli o njihovom blagoslovu Titovoj Jugoslaviji?

Treći primjer je pojam "antifašizma", prekomjernom uporabom stvarno već izlizan i otrcan. Fašisti u Italiji sigurno nisu ni sanjali da će ime njihovog pokreta doživjeti takvu proširenost. Pri tom nisu njihovi postupci bili ništa novo ni jedinstveno, uveli su strahovladu nasilja i zločina nad svim i svakim tko bi im se suprotstavio, kao toliki prije njih. Hitler im se u početku divio, dakako ne zbog imena, jer je vlastitu strahovladu uveo uz pomoć stranke koju je nazvao NSDAP, danas skraćeno u nacisti. Ne znam je li se Staljin ikad divio Hitleru, ali i njegova strahovlada se oslanjala na jednu stranku, Komunističku partiju. Njegova je strahovlada opstala i ojačala u Drugom svjetskom ratu, prve dvije su propale. Kako slaviti pobjedu nad diktaturama, kad je diktature bilo i među pobjednicima, i kad su nakon rata uz svesrdnu pomoć Amerike i Rusije u cijelom svijetu nicale nove diktature? Doduše jedne su bile desne, druge lijeve, ali u okrutnosti je rijetko bilo razlike. Kako slaviti pobjedu nad diktaturama, kad se isti slavljenici takmiče u dodvoravanju najvećoj diktaturi na svijetu - Kini? Business first! Za poražene diktature se našlo ime - fašizam, shodno tome se pobjednici nazivaju - antifašisti, dakle i oni koji su se od "fašista" vrlo malo razlikovali.

Jednostrano slavljenje antifašističke pobjede, i nakon šest decenija bez trunka vlastitog preispitivanja, budi dvojbu u namjere slavljenika. Slaviti da se zločini ne zaborave? Slaviti radi upozorenja da se u budućnosti slično ne ponovi? Slaviti da bi se sjetili silnih stradanja i odali počast desetcima milijuna žrtava? Ili slaviti da bi se prikrilo kako svijet danas nije puno bolji? Slaviti da bi se prikrilo urušavanje moralu, časti, ponosa i poštjenja? Slavlje u kojem se dosta toga prešućuje teško odaje počast žrtvama,

slavlje u kojemu ima prikrivenih namjera je uvrjeda za žrtve.

... i Hrvatska

Hrvatski predsjednik, Stjepan Mesić, također je uz mnoge druge državnike nazočio proslavi Dana pobjede u Moskvi. Dobro je da je bio pozvan, dobro je da je otišao, dobro je da je i Hrvatska među pobjednicima makar nas dobar dio državnika koji su se rukovali s Mesićem smatra u najmanju ruku opasno sklonim onim poraženima. Mesić nije održao govor, i to je dobro, jer tko zna kakvim bi opet riječima ponizio Hrvatsku uvjeren da je samoponižavanje najbolji put u Europu. U Hrvatskoj je međutim Mesić dan prije održao govor, i to kakav govor! Novi List je debelim naslovom ukrasio članak o proslavi 8. svibnja: "Bez Komunističke partije ne bi bilo antifašizma". Naslov je prepisan iz spomenutog Mesićevog govora. Rekao je Mesić i mnogo drugih stvari, ali Novi List je baš takav naslov odabrao. To dovoljno govori o Novom Listu, a i nije ništa novo. Dovoljno govori i o Mesiću. Po njemu su i dr. Vladko Maček i kardinal Alojzije Stepinac fašisti, jer nisu bili komunisti.

Vratimo se Hrvatima, narodu, puku, zapravo dvjema grupama - antifašistima i onima sklonim pravdanju NDH. Ne želim upotrijebiti izraz "ustaša", jer pripada prošlosti iako ga mnogi još rabe s namjerom da uvrijede. Ne znam zašto, jer većina ustaša nisu bili zločinci, nego naprotiv iskreni domoljubi. Da, bili su domoljubljem dobrano zasljepljeni, žudnjom za državom zavedeni, ali zaslužuju razumijevanje, a ne vrijedanje. Ja ću ih zvati antikomunistima, to ih sigurno ne vrijeda. Da slučajno ne bi došlo do zabune moram dodati da ni većina predratnih komunista nisu bili zločinci nego zavedeni bajkama o procvatu proletarijata. Poslijeratni komunisti su nešto drugo, narodno ime "komunjare" većini odlično pristaje. Konačno, nazivi antifašist i antikomunist opravdani su i sadržajem njihovih međusobnih prepirkica - diće se onim protiv čega su bili, a ne onim za što su bili, to protivniku predbacuju.

Davno je Bruno Bušić govorio o potrebi hrvatske pomirbe. To svoje zalaganje je životom platio, jer je UDB-a jasno procijenila da je Hrvatstvo to nemoćnije što je rascjepkanje. Pokojni hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman je možda baš zahvaljujući nastojanjima oko pomirbe uspio - polovici svijeta usprkos - doći s Hrvatima do nezavisnosti. Kako je onda moguće da je danas nakon punih šezdeset godina pomirba ponovno tako daleko?

Komunisti, kasniji antifašisti, su u Kraljevini Jugoslaviji bili proganjani, zatvarani, tučeni i mučeni, jer su bili protiv kralja i protiv nejednakosti naroda. Znakovito je da je Komunistička partija najjače uporište imala upravo u hrvatskom narodu.

Za vrijeme rata su se borili na strani kasnijih pobjednika (ili točnije rečeno, protiv kasnije poraženih), što je više bila sreća nego dalekovidna procjena. Nije međutim istina da su samo komunisti bili antifašisti, kao što to brzopletno tvrdi Mesić. Dobar dio Hrvata je otišao u partizane da bi spasio goli život pred četničkim terorom, svesrdno pomaganim od talijanskih fašista, "saveznika" NDH. Tek u partizanima su silom prilika prihvatali komunizam, uvjereni komunisti nikad nisu bili. Mnogim prekaljenim borcima pobjeda je međutim donijela veliko razočaranje. Partija je redove popunila dojučerašnjim četnicima. "Bratstvo i jedinstvo" nipošto nije značilo ravnopravnost naroda. Hrvati su jednu tamnicu zamijenili drugom, hrvatskim komunistima je pobjeda doslovno preoteta. Dio njih se ogorčen povukao, dio poput Andrije Hebranga se pobunio i netragom nestao, većina su postali komunjare, partijci samo radi osobnih povlastica. Takvo što se ne priznaje rado. Uzaludna borba, jalova pobjeda, prodane duše? Ne, nego antifašisti, oni koji su Hrvatsku svrstali u red pobjednika! Po njima nije Hrvatska četrdeset godina bila u jugoslavenskoj tamnici, jer ju je Tito, glavom i bradom, čuval. Morao je tu i tamo popustiti Srbima, (Bleiburg i Križni put, Hebrang, Hrvatsko proljeće) ali je ustavom iz 1974. spasio Hrvatsku. Neka nam antifašisti razlože koliko bi pomogao Titov ustav da hrvatski branitelji nisu početkom devedesetih zaustavili srpske horde!

Antifašisti žude za izgubljenom pobjedom, traže priznanje kako bi umirili savjest. Hrvatskim proljećem je dio njih pokušao povratiti izgubljeno, opet uz uzaludne žrtve. Čovjek bi se nad njima skoro sažalio da danas u nezavisnoj Hrvatskoj ne nasjedaju tobožnjim "naprednim slobodnjacima" (iz štovanja prema Draženu Budišu izbjegavam izraz liberali), lijevim pametnjakovićima, proeuropejskim i svjetskim zagovornicima trganja lanaca "zastarjelog" domoljublja (vidi na pr. Riječ 37, E. Bukulin: "Slijepo lijevo") koji se njima služe za slabljenje Hrvatske. Zar opet prevareni, opet prodane duše?

Priča o antikomunistima je još tužnija. Počeli su časno i hrabro kao ustaše, jedini tako odvažni da se oružjem suprostave srpskom kralju i njegovim zločincima koji nisu prezali ni pred ubojstvom takvog mirotvorca kakav je bio Stjepan Radić (vidi u ovom broju Riječi, I. Košak: "Einsteinova osuda nasilja nad Hrvatima u Kraljevini Jugoslaviji"). U nejednakoj borbi svako je oružje dobrodošlo, rana povezanost s fašizmom i nacizmom nije bila njihov izbor nego prijeka nužda. Ni ratno savezništvo s nacističkom Njemačkom i fašističkom Italijom nije bilo promišljeno, ta nisu nam ni Francuzi ni Britanci obećavali nezavisnost. Lako je danas biti pametan pa se zgražati nad tim savezništvom, ali onda su Britanija i Francuska već bile prodale Češku,

Slovačku, Austriju i Poljsku da sebe spase, a Rusija je podijelila Poljsku u najvećoj slozi upravo s nacističkom Njemačkom. Pravi, veliki grijeh NDH je bilo preuzimanje sličnog oblika vladavine straha, nasilja i zločina kakav su uspostavili Njemačka i Italija, tek to nas u očima svijeta svrstava uz njih. Nijekati zločine se ne smije, ali se mogu istraživati uzroci koji su do njih doveli (na pr. uvjerenje da se Srbi nikad neće pomiriti sa samostalnom Hrvatskom, osveta za prijevaru 1918. i sustavno uništavanje Hrvatstva u Kraljevini Jugoslaviji, četnički i partizanski zločini, uvjeti bespoštednog rata). Istražiti uzroke zločina i shvtiti kako je do zločina došlo ne znači umanjiti zločine, nego ih prikazati u pravom svjetlu. Udesetostručiti ih, kako su to antifašisti činili, znači kriti istinu, dati priliku nekom drugom da zločine proizvoljno umanjuje. Nisu se međutim ustaše ogriješili samo zločinom nad manjinama, i svom su narodu nanijeli ogromnu štetu slijepom vjernošću nacističkoj Njemačkoj. Nije bilo lako promijeniti stranu, ali što je mogao Mussolini, trebao je i Pavelić barem pokušati. Moralo mu je biti jasno da je rat izgubljen i da će Hrvati daleko gore stradati od antifašista nakon rata, nego što bi stradali od Nijemaca potkraj rata. Četnici su na primjer masovno prelazili u partizane. Kako je izgledala antifašistička osveta zvana Križni put, znano je. Po okrutnosti je nadmašila ustaške, a još je k tome izvršena u vrijeme mira. Taj grijeh nitko ne spominje u govorima na proslavama 8. svibnja, jer su u njemu sudjelovali i pobednički, antifašistički Britanci. Tiho, ne ometaj proslavu!

Antikomunisti bi trebali sami sebi priznati da je zasljepljenost najčešće pogubna, bez obzira čime je čovjek zasljepljen. Hrvatska bi stradala i bez partizana-antifašista, na primjer kad bi ju osvojila Crvena armija. Čemu prigovarati antifašistima da su rušili Hrvatsku kad je Hrvatska u savezu s Njemačkom ionako bila neodrživa. Prije nego što antifašistima predbace zločine neka priznaju da država temeljena na nasilju poput NDH teško može biti dobar okvir za boljšitak naroda i nacije. Pravih domoljuba je sve manje u Hrvatskoj, činom priznanja antikomunisti bi im znatno povećali broj.

Antifašisti nemaju više puno vremena da priznaju svoju zabludu o komunizmu lijepih priča i ružne zbilje, pogotovo priče o ravnopravnosti naroda i zbilje Križnog puta, priče o Titu velikanu i zbilje lukavog, taštog i zlog diktatora. Pomalo izumiru, a "antifašističke mladeži" nema. Istina, teško je pobijediti, a time vlastiti narod unesrećiti. Teško je podnijeti velike žrtve a ne zaslužiti priznanje. Priznanje međutim neće izostati ako shvate da je antifašizam davno nestao, ubrzo nakon 8. svibnja 1945. Prepustio je mjesto novim fašizmima, lijevim i desnim, nerijetko uz blagoslov nedavnih antifašista.

Ivo Andrijević

Hrvatska mladost

Društvo u cjelini bi se moralo itekako zamisliti i zapitati zašto se energija mladosti tako uzaludno osipava i samu sebe uništava

Kao mlad čovjek doista imam potrebu iznijeti vlastito viđenje odnosa Hrvatske naspram mladih Hrvata jer od kad je naroda i svijeta svima je jasno i prirodno da na «mladima» svijet ostaje. Pa počnimo redom od onih najmladih - osnovnoškolaca, zatim preko srednjoškolaca do studenata. Već jedno i pol desetljeće naša mladost uči sve i svašta. Svake godine se pišu novi udžbenici, na desetine autora napisalo je knjige koje su po «ocjeni» ministarstva obrazovanja sve podjednako odgovarajuća literatura i pitanje je samo po kojoj će knjizi nastavnici poučavati. Zadnjih godina u raznim emisijama, okupljanjima, forumima, svi sudionici su se slagali da treba nešto učiniti, jer sustav ne odgovara no pomaci ili barem pokušaji čine se tek danas. Od strane ministarstva se otvoreno govori i poduzima sve da se ta silna energija mladosti usmjeri i oblikuje u pravom smjeru na dobrobit pojedinca i društva u cjelini.

Nedvojbeno će to biti težak i mukotrpan proces i nije mi doista jasno zašto se toliko čekalo i zašto su generacije rasipale energiju na raspršeno gradivo umjesto da su zidale i gradile svoje znanje nadovezujući srodne i stručne programe tijekom svog obrazovanja.

U Hrvatskoj je danas samo tri ili četiri posto visoko obrazovanog stanovništva, prosjek studiranja je preko sedam godina, a sve su to pokazatelji koji govore da nešto nije u redu. Nije nevolja samo u nemaru i neradu mladih ljudi, jer strahovito mnogo njih prekida i napušta studij, a mnogi upravo zbog silnog i nepovezanog gradiva.

Ako ste jedan od onih koji i završe studij, pred vama je tek pravi izazov života, a to je zaposlenje. Stručnost, znanje i vještina, strani jezici, sve će to u vrlo malo slučajeva biti odlučujuće za izbor namještenika, uvijek se nađe netko spremniji koji sa više utjecaja i poznanstava prevagne nad spremnjim. Tako se stvara, a već je i stvoren, krug protekcije i poznanstava koji je proširen u svim slojevima društva i države. To je mišljenje javnosti i svaka, ali baš svaka anketa ili istraživanje dati će vam takav odgovor u velikom postotku. Na

koncu i tako očit odljev hrvatske mladosti i znanja u inozemstvo je dobrom dijelom uzrokovani spomenutim teškoćama u traženju (i dobivanju) zaposlenja.

Zbog svega rečenog, osobno dajem punu podršku našem mlađom ministru obrazovanja koji pokušava loše stanje ispraviti, no prilično sam zabrinut kako će se to ostvariti, budući da u sustavu rade ljudi koji su takvo stanje činili održivim tolike godine. Na primjer, što mogu drugo nego nadati se da će moja djeca, ako budu studirala, moći dio studija završiti na nekom europskom sveučilištu, jer će studiji biti srodni i međusobno izjednačeni.

Naravno obrazovanje je samo jedan problem hrvatske mlađeži, no nažalost ne i jedini. Mnogo, mnogo opasniji problemi i izazovi postavljaju se pred našom mlađeži i to u vrlo ranoj dobi. Alkohol, nikotin i opojne droge vrlo brzo mladima postaju nadohvat ruke, a oni im se nažalost vrlo, vrlo teško odupiru. Danas među mladima nisi «cool» ako si dobar učenik, dobar športaš i ideš na natjecanja, ako se družiš i upoznaješ prirodu, učiš nove vještine... "Cool" si tek onda kada pod utjecajem bilo čega radikalno iskačeš iz svih prihvatljivih oblika ponašanja. To je nažalost uzelo toliko maha da bi se društvo u cjelini moralno itekako zamisliti i zapitati zašto se energija mladosti tako uzaludno osipava i samu sebe uništava. Zašto djevojčica (12 godina) bez teškoća može ući u trgovinu, kupiti cigarete i alkohol u kasnim večernjim satima, a da je nitko ništa ne pita? Zašto, to je nadasve i moja briga, jer i sam imam djecu.

Možda sam previše govorio o djeci, jer oni su ipak samo djeca, a ja iskreno mislim da glavnog krivca za ovo što se događa treba tražiti drugdje. Osim društva općenito koje bi moralno nuditi bolje uvjete za razvoj mladih, najveću odgovornost snose roditelji, jer su oni, uhvaćeni u zamku potrošnje i života iznad mogućnosti, zanemarili i zaboravili baviti se djecom, trajno im usađivati ljudske, moralne i društvene vrijednosti na kojima će kasnije graditi društvo kakvo svi mi očekujemo.

David Vugrin

Pola koraka naprijed – dva nazad

10. jubilarna, godišnja i ujedno izborna skupština HSKNJ-a održana 5. ožujka u Neussu, bila bi zaslužila besprijeckoran tijek, ali nažalost, besprijeckorni su bili samo dvorana samostana «Immaculata» i objed

Bojazan da će odziv biti nepriličan važnosti skupa srećom se nije ispunila – nabrojeno je više od 40 udruga i petnaestak pojedinačnih članova. Skup je bio vrlo važan zbog toga što se HSKNJ nakon više od desetljeća neprekidnog slabljenja našao na prekretnici, kako zato što dotadašnji predsjednik više nije mogao kandidirati, tako i zato je u iscrpnoj raspravi trebalo odrediti nove smjernice rada. No radost zbog razmjerne dobrog odziva bila je kasnije dobrano pomučena kad je na vidjelo došao pravi razlog odziva. Na primjer, malo koga je zanimalo velikom mukom i naporom započeti postupak promjene HSKNJ-a od tobože elitnog, ali malobrojnog i stoga u iseljeništvu beznačajnog i neutjecajnog saveza, u savez u službi članova, pa stoga – moglo se nadati – i brojniji i utjecajniji. Malo koga je zanimalo kako započete promjene pospješiti, kako ukloniti još uvijek mnoge preprijeke na putu do drukčijeg i uspješnijeg HSKNJ-a, a još manje je bilo brige o tome koji bi to ljudi mogli imati volje i snage dovršiti započeto. Kuda će novoizabrani krenuti: mukotrpnim putem redovitog posjećivanja udruga-članica, ali i nečlanica, sustavne razrade stečenih saznanja pomoći stalnog upotpunjavanja baze podataka, traženja suglasnosti i suradnje članica prije pokretanja bilo kojeg projekta, ili pak radije nastaviti ugodnom šetnjom po «važnim» mjestima uz «slikanje» s važnim osobama? Na ovakva i slična pitanja nisu se mogli tražiti odgovori jer pitanja naprosto nisu bila ni postavljena! Većinu nazočnih zanimalo je naime nešto sasvim drugo i samo to drugo – progurati «svog» kandidata.

Kandidatura temeljena na neuspjehu

Nedvojbeno je pravo svakog pojedinca da unutar HSKNJ-a traži podršku za vlastitu kandidaturu. Isto tako je nedvojbeno pravo tog pojedinca da prilikom vlastite kandidature više brine o vlastitim ciljevima nego o ciljevima HSKNJ-a. Moje je pak nedvojbeno pravo ukazati na moguću štetu koju takve kandidature mogu imati za HSKNJ. Daj Bože da ne budem u pravu.

Gospodin Branko Marić je već bio predsjednik HSKNJ-a, nedvojbeno vrlo neuspješan. U njegovo vrijeme je Kongres doživio najvratolomnije osipanje članstva, jer nije ni pokušao pomiriti sukobljene struje, naprotiv, priklonivši se potpuno jednoj struji

izazvao je prepolavljanje Kongresa. Još je gore to što «pobjednička» struja nije na krilima uspjeha prionula radu u HSKNJ-u, ta Kongres njima nije ni trebao kad su već imali svoje tri ili četiri čvrsto ustrojene «koordinacije». Broj aktivnih članova toliko se smanjio, da je između ostalog potpuno zamrlo djelovanje po pokrajinama i radnih odbora. Branko Marić jedva da je bio uspješniji i u samom predsjedništvu – tri člana su prijevremeno dala ostavku zbog neslaganja s njegovim postupcima. Kad je pod pritiskom neuspjeha odustao od dalje kandidature, «pobjednička struja» je smatrala potrebnim nagraditi ga za zasluge titulom počasnog predsjednika, valjda vjerujući da će tako svojom većinom glasova moći neuspjeh prikazati – uspjehom! Gospodin Marić je počast prihvatio bez ijedne riječi nečkanja.

Težak put do promjena – slijepa ulica?

Dr. Slavko Leban, koji je naslijedio gospodina Marića uspio je, ne bez muke, udaljiti stranačku pripadnost kao način vrijednovanja unutar HSKNJ-a, čime je usporio i skoro zaustavio dalje osipanje članstva, naravno ne sam, nego uz nekad manju, nekad veću pomoć ostalih članova predsjedništva. Čak su započete odavno potrebne i predugo odlagane promjene u radu HSKNJ-a, nažalost ne bez otpora unutar samog predsjedništva, što je već zacrtane i dogovorene mjere dobrano usporilo.

Glasački stroj za pravljenje predsjednika

Odlazak dr. Lebana na dužnost u domovinu bila je prilika gospodinu Mariću da časnoj, ali malo vrijednoj tituli počasnog predsjednika doda i puno vrijedniju titulu pravog predsjednika. Na stranu to što nekakav moral nalaže da se titula počasnog predsjednika ne prihvaca, ako se želi ostati djelatan, ili ako se prihvati, djelovanje se ograniči na savjetodavne dužnosti. U najmanju ruku trebao se gospodin Marić prije ponovnog kandidiranja odreći titule počasnog predsjednika. On međutim na to nije ni pomislio, titula više štetiti ne može.

Daleko je teži prigovor što se Branko Marić u svojoj želji za izborom obratio istoj onoj većini uz pomoć koje je nekoć otjerao pola članstva i koja ga je kasnije proglašila počasnim, dakle samim tim i uspješnim predsjednikom. Obratio se većini koju ne zanima

rasprava postoji li HSKNJ radi članova ili članovi postoje (makar i izmišljeni) radi HSKNJ-a. Čak je vrlo vjerojatno da niti ne razumiju u čemu je uopće dvojba.

Tko je jači, mora biti u pravu

Mali broj preostalih aktivnih članova je nakon godina neprekidnog traženja promjena u radu HSKNJ-a, bezbrojnih rasprava i pisanih dokumenata, nakon buđenja nade da je konačno došlo do razumijevanja razloga slabosti HSKNJ-a, pa time i do otvaranja puta jačanju i oporavku, ne samo preglasom, nego i omalovažen, čak izvrgnut ruglu. Tijek izbornog sabora je bio prepun nepravilnosti. Počevši već od onog temeljnog postupka - pravilnog upisa zastupnika s pravom glasa, nastavivši s grješkama u izbornom postupku i nasilnog zadiranja u samostalnost rada izborne komisije i završivši prekidom glasovanja prije izbora svih tijela jasno određenih statutom, sabor je bio uvrjeda za malobrojne koji su se uzalud pozivali na statut i izborna pravila. Neznanje, nesposobnost i

neodgovornost, čak i svjesno kršenje statuta su se mogli osloniti na većinu glasova i time je sve bilo opravdano.

Kome treba HSKNJ: predsjedništvu ili članovima?

Mogu li nakon ovih izbora svi nastaviti radom i zalaganjem u HSKNJ-u kao punopravni članovi? Zar u jedno od prava članova ne spada i pravo prigovora? Zar oglušivanje na prigovore ne znači i uskraćivanje punopravnog članstva? Hoće li i koliko će članovi biti voljni zalagati se, ako nisu punopravni? I na kraju, hoće li novo predsjedništvo, makar i s velikim zakašnjenjem, u dogovoru s aktivnim članovima pokušati bar neke od nepravilnosti ispraviti, ili će odlazak pojedinih aktivnih članova okrstiti uspjehom!? Oboje je moguće, jer bivši, počasni i novi predsjednik Branko Marić je slično osipanje aktivnih članova već jednom smatrao uspjehom, no poštenja radi, ne može se i ne treba se unaprijed isključiti i mogućnost, ma kako mala bila, da se iz prošlosti izvuku pouke.

Ivo Andrijević

Hrvatski svjetski kongres u Njemačkoj

Jučer, danas, sutra

Stavovi AMAC-a o tome kakav HSKNJ treba hrvatskim udrugama u Njemačkoj iznešeni su na mnogim skupovima i napisani u mnogim svima dostupnim dokumentima. Objavljivani su kako u «Glasniku» AMAC-a tako i «Riječi», a posebno upućujem na članak o Europskom skupu HSK iz "Riječi" broj 35, izdane u prosincu 2003. – "HSKNJ ne smije djelovati politički". Ponavljam jednu rečenicu iz tog članka koja se bez ikakve promjene može primijeniti i na najnoviji 10. sabor: "Žalosno je to što se nije ništa naučilo iz prošlosti HSKNJ-a, jer zna se kako je politiziranje predsjedništva HSKNJ-a na pozicijama nekakvih "fundamentalnih istina" dovelo do otuđenja velikog broja članstva . . ."

HSK nije nastao niti spontano niti slučajno o čemu je na početku postojala sloga većine udruženih Hrvata. Dokumentacija iz pera Ivone Dončević i Ante Baće u zborniku radova: *Rainbow bridge*, Miriam Sperber, Vladimir Cvetnić (eds.) Čakovec, 1998. pokazuje to na uvjerljiv način. Decenije rada su prethodile misli o krovnoj organizaciji, a da bi se kod osnivanja HSKNJ-a dogodilo sljedeće:

"...Na osnivačkom sastanku 1993. godine nije nam uspjelo obraniti nestranački karakter SHS (HSKNJ): Time je propao jedan od temeljnih preduvjeta našeg rada. Pojedini ugledni članovi Inicijativnog odbora povukli su se iz aktivnog rada.

Jedna mala grupa ljudi, okupljena oko prof. Novaka pokušala je daljim radom promijeniti negativan tijek, barem u Njemačkoj, no bez uspjeha.

Teško nam je bilo priznati da se jedna politička stranka može bolje organizirati od jednostavnih rodoljuba idealista i tako izigrati ideju ovako važne stvari. Kada smo to napokon shvatili naš rad na ovoj stvari je prestao.

U početku djelovanja bili smo izloženi kritikama raznih osoba. Naš rad usporedivo se s kućom na koju se stavlja krov a temelji još nisu podignuti.

Uzaludno je bilo tim kritičarima govoriti da je ovo takav povijesni trenutak kojega se mora iskoristiti, te da situacija u kojoj se naša domovina nalazi upravo nalaže osnivanje jedne takve krovne organizacije.

Nakon povlačenja prvočitnog Inicijativnog odbora, mogu primjetiti da naši najoštiriji kritičari sada pokušavaju zauzeti vodeća mjesta u tijelima SHS-a. Mislim da je pitanje: "je li kritika bila dobranamjerna" opravdano.

Nažalost, SHS (ili Hrvatski svjetski kongres, kako se on danas zove) organizacija je političkih istomišljenika koji nisu razumjeli ideju i svrhu istoga. Trenutno se članovi udruge distanciraju od SHS-a te će biti potrebno mnogo truda, vremena i volje za popravak razbijenog vrijednog "porculana", ukoliko to uopće bude i moguće."

Ante Baća ff.603-604

Na skupu «Europa Forum» koji je priredila Commerzbank u Frankfurtu 2. prosinca 2004., od strane međunarodnih stručnjaka je bilo istaknuto kako - hrvatski kapaciteti ostaju neiskorišteni zbog loše povezanosti, usklađenosti i definiranja zajedničkih interesa.

Poseban gost 10. Sabora HSKNJ-a, prof. dr. Zdravko Tomac je na moje pitanje o ulozi predsjednika F.T. u organizaciji iseljeništva, odgovorio - kako je smatrano da je u početku 90-tih bilo nužno stranački organizirati Kongres! (Mainz 13.03.05.)

Ovo posredno priznanje nije bilo niti prije deset godina ispravno rješenje, jer rezultate vidimo, a nastavi li se tim putem dalje, to će biti kobno za sudbinu okupljanja i ustrojavanja Hrvatica i Hrvata u iseljeništvu.

Dr. Slavko Leban je pokazivao razumijevanje i bilo je naznaka da on želi promijeniti tu stranačku usmjerenost. Zašto to nije sproveo do kraja i zašto je pustio da se bivše predsjedništvo raspade??? To može samo on odgovoriti. Nedostaje mi i stav prijašnjeg predsjedništva koje je dopustilo Lebanu da ode s pozicije predsjednika. Zna se što treba raditi kada je neko mjesto ispražnjeno. A mi mu ne otpuštamo taj odgovor, samo zato što je sada na «uzvišenom položaju» u Ministarstvu!

Uoči 10. Sabora HSKNJ-a društvo AMAC e.V. je uputilo dopis sa sljedećim sadržajem:

Poštovane dame i gospodo,

iz aktualnih razloga predlažem da se sljedeće točke uvedu u dnevni red, stave na raspravu, i bude li potrebno donesu odluke:

1. *Predsjedništvo HSKNJ-a je predstavnik Krovne udruge hrvatskih društva i ustanova. Ono se međutim ponaša kao predstavnik samostalne udruge (a slično je i s predsjedništvom HSK-a). Ova praksa nije u skladu sa statutom i zahtjeva ili novi koncept Krovne udruge ili prekid takve prakse.*
2. *U predsjedništvu se dozvoljava stvaranje platforme za političko djelovanje pojedinaca ili grupa koje zatim nastupaju i u javnosti kao predstavnici HSKNJ-a, dakle svih udruženih u Kongres.*
3. *U Krovnoj udruzi hrvatskih društva i ustanova nije definirana uloga pojedinaca. Posebno ističem izjavu predsjednika dr. Lebana na Saboru iz godine 2002. u kojoj on navodi kako - "ne postoji mehanizam kontrole rada pojedinaca, bilo da oni u ime HSKNJ-a nastupaju kao privatni poduzetnici bilo da koriste HSKNJ kao političku platformu".*
4. *Uloga predstavnika RKT Misija za Hrvate u HSKNJ-u, nakon izjave o. Bebića na Europskom skupu 2003 (- kako se sekularni sadržaj može prikazati i katoličkim misijama samo ukoliko ostanu u nadležnosti Misija), je ostala nedefinirana u smislu*

promidžbe sekularnih projekata sa sredstvima (prostorom) i personalom Crkve.

5. *Neefikasna operativa predsjedništva HSKNJ-a opravdavala se u prošlosti i s nedostatkom sredstava. Nasuprot tome izražava se sumnja kako se iz «crnih kasa» isplaćuju namjenska sredstva za dodjelu koncesija, detašmana ili pak povlašteni postupak u privatizaciji. Skala ovih optužbi proteže se od korupcije do ujcene. Radni odbori nemaju, ili nisu definirani kao poduzeća sa ponudom uslužne djelatnosti. Nasuprot tome poduzetnici iz RH djeluju i u Njemačkoj bez potrebite kontrole kvalitete. Stavljam na raspravu prijedlog prema kojemu RO(re) HSK(NJ) treba akreditirati kao kontrolore kvalitete hrvatskih proizvoda i proizvođača prema međunarodnim standardima (TQM ISO 9000).*

10. Sabor HSKNJ-a je započeo u odsutnosti dr. Lebana, čije je pozdravno pismo okupljenima pročitao msgr. Majić, 2. dopredsjednik HSKNJ-a.

Dnevni red je promijenjen bez usuglašavanja ili traženja dopuna. Na takav način je gore naveden dopis uvršten tek kao tema za raspravu pod točkom Razno, a ne, kako je traženo, kao regularna točka dnevnog reda.

Zapisničar nije niti izbran niti postavljen.

Vrijeme za izvješće o radu svoje udruge dobila je samo «Hrvatska kuća» iz Kôlna. Ostale udruge nisu tražile niti dobine prostora da na Saboru prikažu svoje djelovanje, a što bi bilo logično na izbornoj skupštini, jer se kvaliteta kandidata za buduće predsjedništvo odražava i kroz rad udruge iz koje dolazi.

Dnevni red po kojem je nastavljena skupština nije bio isti kao u pozivnici. Zapisnik protekle skupštine nije bio predložen na usvajanje, a nije bilo niti objašnjeno zašto 10. Sabor nije održan u redovnom roku, tj. 2004. godine.

U raspravi je predstavnik društva AMAC e.V. (I. Košak) predočio navedene formalne nedostatke, uz napomenu kako upravo krovna organizacija treba imati primjernu ulogu za svoje članice. Društva bi trebala moći iz rada predsjedništva učiti kako voditi poslove.

Gospodin Müller mi je predočio Statut HSK (dakle Svjetskog kongresa) prema kojemu je pojedinačno članstvo dopušteno. Činjenica je da na javno objavljenim stranicama HSK stoji kako su članovi krovne organizacije društva (udruge) i ustanove. Znači li to kako postoji dvostruka dokumentacija rada HSK? A gospodin Marić je dodao kako je Što Čorić u ime HSK tražio da HSKNJ ukine praksu pojedinačnih članova. Dakle da li se ovdje javno, već prema potrebi, proizvoljno tumači Statut?

Primjedbu predsjednika društva AMAC e.V. kako

se predsjedništvo ne smije baviti samostalnim projektima kao «hyper» udruga, nego koordinacijom društava i ustanova te njihova rada, ocjenio je gospodin Marić kao **cinizam** u pozadini dosadašnjeg «apsolutnog nerada» predsjedništva. Zanimljivo je kako izdavanje Bulettina, vođenje Internet stranice, slanje delegacija političkim ustanovama i strankama, nije u **javnoj ponudi** predloženo udrugama nego **dodijeljeno odlukom predsjedništva!**

Kod utvrđivanja broja birača je ustanovljeno **grubo** kršenje izbornog pravilnika prema kojemu se za svakih 50 članova društva dobiva pravo jednog zastupnika s pravom glasa. Pitanje broja članova se nije ni postavljalo nego su sve udruge bez razlike dobile pravo na dva glasa (ako su poslale 2 ili više zastupnika). Udrugama sa i po 119 članova je pravo na treći glas dokinuto prilikom upisa u listu zastupnika. Na osnovu ovog prekršaja izborni postupak nije mogao biti legalan. Predstavnici udruge su se pomirili sa sudbinom i odustali od svojih prava (zbog bojazni da će Sabor početi svađom??).

Ne mareći za izabranog voditelja izbornog postupka u rad izbornog tijela i vođenje izbora umiješao se i gospodin Müller. Prema njegovom nalogu proglašena je lista kandidata prije nego što su se oni izjasnili prihvaćaju li kandidaturu. Meni kao zapisničaru Izborne komisije je od strane voditelja gospodina Belje zabranjeno(!) miješanje, u ovom slučaju traženje izjave o suglasnosti kandidata, tako da mi nije ništa drugo preostalo nego javno obznaniti (ispisati) imena kandidata dr. Dragice Anderle i Branka Marića. Gospodin Müller nije udovoljio zahtjevu jednog člana komisije da napusti Izbornu komisiju, nego je pozivajući se na svoje iskustvo (sic!) proglašio kako se kandidati tek nakon zaključivanja izborne liste mogu pitati hoće li preuzeti mandat ako ih se bude izabralo. To je značilo u izbornom krugu za predsjednika, nakon što je jedan od dvoje kandidata (dr. Anderle) odbio kandidaturu, da automatski preostaje samo jedan kandidat. Sudionici skupa su se počeli javljati kako bi, da su znali kako dr. Anderle neće prihvati kandidaturu, predložili druge kandidate, a nisu, jer im stav dr. Anderle (da ne želi kandidirati za predsjednicu) nije bio poznat. Međutim g. Mülleru je itekako bilo poznato da dr. Anderle neće kandidirati, kao i to da se počasni predsjednik Marić želi vratiti na mjesto predsjednika!

Za vrijeme bivšeg mandata gospodina Branka Marića kao predsjednika HSKNJ-a ostavke su dali podpredsjednici dr. sc. Marija Orlović (HKZ Wiesbaden, gradski vijećnik SPD-a u Wiesbadenu) i dr. med. dent. Juraga (HDZ, predsjednik udruge Grgur Ninski) te tajnik, dipl. teolog Ivan Petrović

(suradnik Caritasa i predsjednik HKD-a Koblenz), jer im je bio onemogućen rad na statutarnim obavezama društva!!!

I «Radni odbor za obnovu i razvoj» je uskraćivanjem sredstava za operativni rad, de facto onemogućen u svom radu. Usuglašavanje rada članova – udruga i ustanova – nije postojalo niti na jednoj razini. Imenik pojedinaca i udruga, a čijim je izdavanjem g. Marić od početka rukovodio, bio je neupotrebljiv za uporabu (zastarjele adrese).

Društvo AMAC e.V. je osporilo valjanost izbora predsjedništva HSKNJ-a i postavilo zahtjev za novim izborima i promjenom statuta. U tom svom stavu nije osamljen.

Kako osporavanje izbora nije uređeno Statutom HSKNJ-a, vrijede pozitivne zakonske odredbe građanskog zakona u SRNJ (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) i do izvanrednih izbora Krovnu organizaciju vodi **Izborna komisija!** Društvo AMAC-D e.V. osporava legitimitet nastupa «novom predsjedništvu» u smislu §26 BGB.

U našem prijedlogu, ali i opravdanom zahtjevu, je unatoč poznавању stvarnih činjenica, «izabranom predsjedništvu» ponuđeno razumno rješenje. Time smo *de facto* bili spremni priznati jedno *de jure* neispravno stanje, kako bi se omogućio nastavak rada krovne organizacije.

Iz dopisa tajnice HSKNJ-a od 09.05.05. i priloženog zapisnika sjednice predsjedništva od 30.04.05. se vidi da «novo predsjedništvo ... ima koncept i želi raditi», a naš prigovor treba riješiti «da nepovjerenje... ne eskalira». Iz ovakvog stava zaključujem kako «novo predsjedništvo» ne želi uzeti na znanje osporavanje izbornog postupka ili jednostavno zanemaruje zahtjeve članstva u kojima se upozorava na nestatutarno ponašanje rada predsjedništva, a naš prigovor treba riješiti tek zato «da nepovjerenje... ne eskalira». Prebacivanje odgovornosti predsjedništva na jednu komisiju bez točno određenih ovlaštenja zrcali «ozbiljnost» pristupa «novog predsjedništva» rješavanju krize.

Kriza HSKNJ-a nije međutim nastala zbog osporavanja jednih izbora, već ona odavno postoji zato što se predsjedništvo HSKNJ-a ponaša kao nezavisna udruga s vlastitim (privatnim) programom rada, a ne kao krovni savez koji usuglašava poslove članica (sastavnica) i povezuje ih. Ta višegodišnja kriza je vidljiva po tihom napuštanju HSKNJ-a velikog broja članica (udruga ili ustanova), a gore navedenim nepravilnostima u izborima i neodgovornim ponašanjem će se osipanje samo pospješiti.

Ivica Košak

(<http://www.amac-d.de>)

Šibenik – najmlađi grad na jugu Hrvatske

Šibenik su izgradili Hrvati, zato nije tako star kao Zadar, Split ili Dubrovnik. Prvi put se spominje 1066. godine u jednoj ispravi kralja Krešimira IV, ali je utemeljen možda i cijelo stoljeće ranije

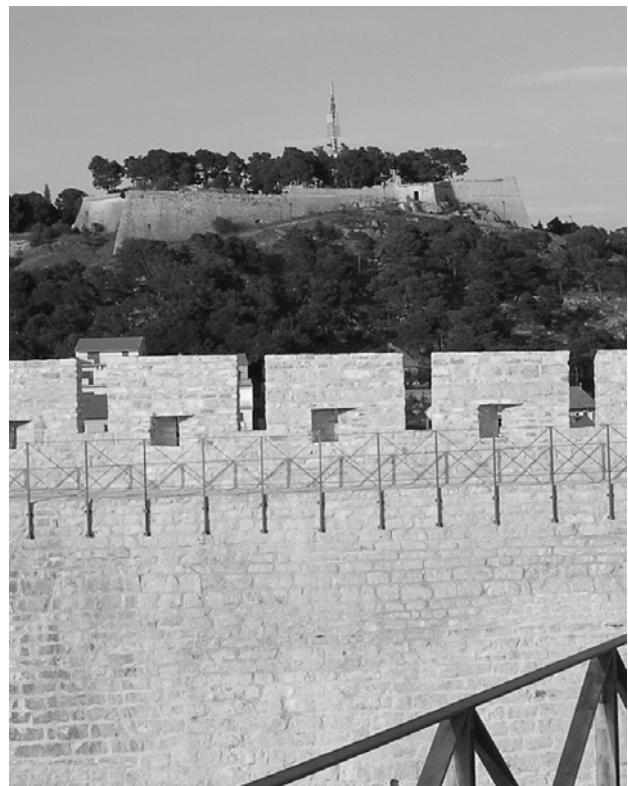
Spomenik Jurju Dalmatincu

Idem razgledati Šibenik. Zbog toga krećem dan ranije, već 13. travnja, iz Žmana pri kraju uskrsnih praznika 2005. godine. Krećem novom autocestom, kako se zove ono što Srbi zovu autoput; prema Šibeniku. Ne bi bilo teško prijeći 78 km starom cestom za možda nešto više od jednog sata vremena, ali želio bih upoznati predjele kroz koje prolazi nova autocesta, pa idem njom. Autocesta još nije u cijelosti gotova. Treba dovršiti most preko Krke i prilazne dionice s jedne i druge strane. Silazimo dakle s autoceste u visini mjesta Pirovca i ne skrećemo prema moru, najbližom i najbržom cestom do Šibenika, nego u suprotnom smjeru, prema Bribiru i prema Skradinu. U Skradinu nas zateče podne. Pomalo ogladnjesmo pa krenusmo u potragu za nekom gostionicom gdje bismo mogli nešto prizalogajiti. Kako nam je ovo prvi posjet Skradinu, tragamo na sreću. Vozeći uz obalu ugledasmo u jednom momentu zamašni luk mosta nove autoceste. Dojmljivo djeluje, ali izgleda da se ne će moći uklopiti u okoliš, već će njime dominirati.

Uđosmo tako u prostore skradinske marine gdje ima više različitih ugostiteljskih objekata. Tridesetak metara udaljena od obale, malo u brdu, nalazi se gosionica Bonaca. Ulazimo u nju. Na ulazu u prostranu i natkrivenu terasu čekaju nas dvoje besposlenih konobara, tj. konobar i konobarica. Pitamo, možemo li ući. Kakvo pitanje, naravno da možemo, ta oni to i očekuju. Nude nam jegulju iz Krke na žaru s blitvom i krumpirima. Dobro su nam preporučili, jelo je bilo ukusno.

Na jarbolima u marini vise hrvatska i zastava marine na pola koplja. Žalost zbog smrti pape Ivana Pavla II! Na susjednim zgradama se vide već zarasli (popravljeni) ožiljci iz nedavnog Domovinskog rata. Ti Osmanlije dvadesetog vijeka (*Srbe nazivam Osmanlijama, jer su tražili prilično točno ono što su Osmanlije u XVI. i XVII. stoljeću bili zauzeli od Hrvatske, i jer su se u načinu ratovanja držali turskih metoda iz tih vremena*) ne znaju ništa drugo nego, ako imaju puno municije, a imali su je u izobilju, pucati iz svih mogućih oružja po stambenim četvrtima, kulturnim spomenicima i grobljima. Kad im se suprotstavi ustrojena vojna snaga, tada znaju samo hrabro bježati.

Poslije objeda krećemo mostom preko Prokljanskog jezera nedaleko Skradinskog buka prema Šibeniku. U Šibenik ulazimo sa stražnje, tj. sjeverne strane.

Tvrdava svete Ane

Grad se smjestio na južnoj i jugoistočnoj padini 70 m visokog brijega. Dakako to vrijedi za stari grad. Noviji dijelovi grada su se rasuli i podalje od ovoga brijega. Na vrhu brijega je tvrđava nekad sv. Mihovila, a dans se to zove tvrđava sv. Ane. Padine

brijega su prilično strme, pa se dobiva dojam da se grad smjestio u jednom ogromnom amfiteatru. Po tome pruža Šibenik jedinstvenu sliku, drugačiju od Zadra koji se smjestio na ravnom poluotoku, Trogira koji se smjestio na jedan mali otok, Splita koji se smjestio u Dioklecijanovoj palači ili Dubrovnika koji se također smjestio na otok koji je zasipanjem kanala postao kopno.

Šibenik je najmlađi južnohrvatski (dalmatinski) grad. Tek će u ovom stoljeću moći proslaviti svoju prvu tisuću godina postojanja. Hrvatski kralj Petar Krešimir IV. je godine 1066. boraveći u Šibeniku izdao jednu ispravu za ženski benediktinski samostan sv. Marije u Zadru. I to je prvo pisano spominjanje Šibenika. Naravno da su Hrvati prostor grada i okolice nastavali još mnogo ranije (barem jedno stoljeće ranije), ali o tome nemamo pisanih podataka. Na tom su području i ljud iz pretpovijesti ostavili svojih tragova. Hrvatski su knezovi i kraljevi Šibenik unaprijedivali, štitili i na svaki način potpomagali, jer drugih gradova na moru u svojoj vlasti zapravo nisu imali. Gradovi Zadar, Trogir, Split i Dubrovnik su u to vrijeme bili pod bizantskom upravom. Zahvaljujući tim okolnostima Šibenik se relativno brzo razvio od naselja ratara s okolnih polja u relativno jaki upravni i kulturni centar. Grad se sjajno razvijao i u njemu je nastala, kao uostalom i u drugim gradovima, jaka plemenitaška skupina obitelji koje su gradu davale živahnost, dojam grada koji teži za višim, grad koji se želi po mnogočemu izjednačiti s ostalim gradovima u susjedstvu. Prezimena tih obitelji mnogima su iz drugih okolnosti poznata. To su na pr. imena obitelji Divnić, Lavčić, Tolimerić, Šižgorić, Pribislavić, Tavelić i t.d. Dakako treba spomenuti i najpoznatiju obitelj Vrančića.

Šibenska katedrala sv. Jakova

Upravo su ti Vrančići u XVI. i XVII. st. dali dvojicu hrvatskih velikana o kojima smo u našoj Riječi već pisali: Antun Vrančić, diplomat, putopisac, pjesnik, biskup i kardinal te njegov nećak Faust Vrančić, biskup, jezikoslovac (*pisac prvog hrvatskog i*

mađarskog rječnika) i pisac znanstvenih djela iz fizike i tehnike. On je prvi koji je objavio crtež padobranca.

Kad čovjek dođe u Šibenik samo na kraće razgledavanje, tada je najvažnije vidjeti katedralu sv. Jakova. Ta katedrala je po mnogočemu jedinstvena, ne samo u našim krajevima nego i u svijetu, pa nije čudo da ju je UNESCO stavio pod svoju zaštitu i uveo u popis spomenika svjetske baštine. Neću se upuštati u iscrpnije opisivanje katedrale, jer bi me to predaleko odvelo. Prilažem zato nekoliko vlastitih fotografija, a ovdje ću se ograničiti s opisom povijesti gradnje a i to samo u najvažnijim crtama.

Nisi glava na apstidama

Stari su se Šibenčani po svemu htjeli izjednačiti s ostalim susjednim gradovima: Zadrom, Trogirom i Splitom. Trebalo je za to najprije ishoditi da Šibenik postane sjedište biskupije. To je zapravo bio uvjet dobivanja položaja pravog građanstva, jer bez toga su Šibenčani bili uvjek u podložnom odnosu prema gospodaru tvrđave. Nakon duge (jedno cijelo stoljeće) borbe u kojoj su pomogli i knezovi Šubići iz susjednog Bribira papa Bonifacije VIII. osniva u Šibeniku godine 1298. biskupiju na taj način, što područje šibenske biskupije izuzima iz vlasti trogirskog biskupa. To je bio prvi korak u izjednačavanju sa susjednim gradovima. Kao katedrala je poslužila jedna nedovoljno reprezentativna crkva. Za sustizanje ostalih gradova trebalo je dakle sagraditi novu katedralu. Nakon dobrog stoljeća pribivanja u crkvi sv. Jakova donesena je godine 1402. odluka o gradnji nove, prestižne zgrade katedrale. Gradnjom se međutim počelo tek tridesetak godina kasnije, tj. godine 1431., a radovi su potrajali duže od jednog stoljeća. Venecijanskim graditeljima je bila povjerena prva faza gradnje. Godina 1536. se uzima kao završetak gradnje. Naravno, nije se stalno radilo, bilo je i dužih prekida u kojima su šibenski plemići požurivali gradnju i uvjek se iznova obvezivali da će gradnju finansijski potpomagati. Uostalom oni su zapravo bili ti koji su snosili troškove gradnje, pa su s pravom bili nezadovoljni s prekidima gradnje.

Pogled izbliza na neke od glava u nizu

Godine 1441. na prijedlog biskupa Jurja Šižgorića, Veliko vijeće Šibenika donosi odluku, koja se za kasniji izgled katedrale pokazala vrlo dalekosežnom i sretnom. Za glavnog graditelja pozivaju Jurja Matejeva Dalmatinca iz Zadra. Taj genijalni graditelj, klesar i kipar dao je glavna obilježja katedrali iako ju nije završio. Radio je u stilu kasne gotike s naznakama renesansnog oblikovanja te ga smatraju začetnikom gotičko-renesansnog stila. Najpoznatije njegovo djelo u katedrali je krstionica. Izradio je i dobar dio niza ljudskih glava u kamenu nanizanih s vanjske strane apsida. Po tom nizu je katedrala jedinstvena. Juraj je umro godine 1474. ili 1475. ne dočekavši završetak svog velebnog djela.

Krstionica i škropionica

Gradnju je nastavio graditelj Nikola Firentinac i to je bila treća faza gradnje katedrale. Njegova tehnika gradnje s udubljenim i ispupčenim tracima koji jedno u drugo upadaju je jedinstvena u gradnji sakralnog zdanja. Na taj je način postigao to, da je kameni svod ujedno i krov. Nije niti on doživo završetak radova jer je umro godine 1505.

Katedralu završavaju Bartolomej iz Mestre-a i njegov sin Jakov. Oni su radili na završnim radovima na pokrovu, pročelju ali i u unutrašnjosti. Kipar Ivan Mestičević iz Zadra je izradio veliku rozetu na pročelju.

Kronike onoga doba navode 3. prosinca 1536. kao dan završetka gradnje. Trebalо je ipak katedralu još popločati i ne znam što još urediti, te ju je tako biskup Ivan II. Lučić Štafilić posvetio tek devetnaest godina poslije, tj. godine 1555.

Katedrala od tada stoji na ponos poduzetnih Šibenčana. Zub vremena malo joj je naškodio.

Oronuli dijelovi se izmijene. Ipak, jedan drugi neprijatelj ju je bio uzeo na Zub: današnji Osmanlije su je 1991. granatirali i u kupoli naparavili rupu koja je više godina zjapila. Nije bilo druge nego kupolu rastaviti, umetnuti na mjestu novu ploču i ponovo je sastaviti.

Unutrašnjost katedrale

Obilazeći katedralu uđosmo i u prostoriju pokraj sakristije. To je oveća dvorana. Nasred dvorane stol i na njemu velika knjiga žalosti radi smrti pape Ivana Pavla II. Prilazim stolu i (prema mom krhkom sjećanju) upisujem: *Moj posljednji susret s Tobom bio je onaj u Zadru 9. lipnja 2003. Hvala ti za sve susrete s hrvatskim ljudima koje si tako snažno podržao u danima nevolje, Ivane Pavle.* Šteta je što se nisam sjetio zabilježiti da je moj prvi susret s njim bio onaj 6. siječnja 1988. u bazilici sv. Petra u Rimu prigodom biskupskog ređenja preminulog i u Šibeniku obljebljenog biskupa Srećka Badurine. U ovoj dvorani-galeriji šibenskih biskupa nalazi se i njegov portret.

Najstarije zvono u Hrvatskoj pred nekadašnjom crkvom sv. Krševana

Ipak katedrala nije Šibenik. Izlazimo iz katedrale, kupujemo nekoliko suvenira, kupujem i knjigu o katedrali i turistički vodič o Šibenskom kraju. Treba

još ponešto razgledati i grad. Odlučujemo se za uspon na tvrđavu sv. Ane jer pretpostavljam da s nje puca prekrasan vidik na cijelu okolicu. Za mene će uspon biti vrlo naporan, jer me u zadnje vrijeme loše služe noge a i srce mi nije baš u redu. Ipak krećemo i uz učestale stanke stižemo na tvrđavu.

Pogled na katedralu

Veći dio puta koji vodi na tvrđavu jesu stube. Putokaz pokazuje prema sv. Mihovilu. Na pol puta naiđosmo na neveliku crkvu sv. Krševana iz XII. stoljeća. Dans je to galerija sv. Krševana ispred koje se nalazi oveće zvono za koje kažu da je najstarije u Hrvatskoj. Lijevano je godine 1266. a pronašli su ga u moru kod Silbe spužvari iz Krapnja.

Od sv. Krševana do tvrđave nije više daleko. Sada ima mnogo manje stuba nego u prvom dijelu, ali se put do tvrđave ipak stalno penje.

Prolaz ispod luka prema tvrđavi sv. Ane

Eto nas na vrhu. Popesmo se na tvrđavu i iz nje puca pogled na sve strane. Trud se isplatio. Eno, vidi se kuda je Krka pronašla put u otvoreno more, iza tog morskog tjesnaca rasuli su se šibenski otoci. Prepoznajem Zlarin i Prvić a onamo dalje na zapadu se nazire Murter. Žirje i još dalje – Kornate ne nazirem, predaleko su a ni vidljivost nije baš

najsjajnija. Zato Šibenik bliješti u sjaju popodnevnog ranoproljetnog sunca. I opet je najsjajnija katedrala.

Njezin brački i korčulanski kamen okupan u predvečernjem suncu sjaji sjajem koji od sve nižeg sunca prelazi u nijanse blagog purpurnog sjaja. Na grad gledamo tako reći iz ptičje perspektive, i odavde se vidi kako ulice nemaju neki određeni raster nego tvore pravi labirint zamršenih smjerova: lijevo, desno, naprijed, nazad, gore, dolje, stube, lukovi (prolazi nad kojima su sagrađeni dijelovi kuća). Moglo bi se reći da je to građeno bez ikakvog plana. A ako i jest po nekom planu građeno, to ni na prvi ni na drugi pogled nije vidljivo. I upravo se i po tome Šibenik razlikuje od antičkog Zadra koji ima raster ulica u obliku pravokutnika.

Pogled niz gradske zidine

Nakon poduljeg zadržavanja na tvrđavi na kojoj se obavljaju arheološka istraživanja, spuštamo se opet prema katedrali. U neposrednoj blizini su nam kola. I kako se bližila večer, odlučisimo krenuti na put natrag u Zadar. Od svih dojmova o Šibeniku najviše mi se nameće jedan – ima toliko toga zanimljivoga za razgledati, da je jedno poslijepodne prekratko. Trebat ćemo mi opet tamo poći!

Morski tjesnac pred Šibenikom

Edvin Bukulin

I to (ni)je hrvatski: "aplicirati" i "reparacija"?

Tko samo slijede ramenima na spomen tuđica? Onaj koji napiše ovakvu rečenicu: *HRVATSKA je, kao jedina zemlja obuhvaćena Procesom stabilizacije i pridruživanja (PSP) koja je aplicirala za članstvo u Europsku uniju . . .* Ostavimo krivi padež (učlaniti se u Uniju, ali ... za članstvo u Europskoj uniji), ali zar taj dični novinar stvarno vjeruje da će ljepota izražaja *aplicirati* tako zadiviti čitatelja da će rado oprostiti to malo gramatike? Ja iza takvih riječi nazirem silnu želu za uvjeravanjem sebe i drugih u nekakve visoke dosege. Jer reći: Hrvatska je . . . *podnjela zahtjev* . . . djeluje tako prizemno jednostavno . . .

Kad smo već kod glagola *aplicirati*, nemojmo izostaviti daleko uvriježeniju tuđicu – imenicu *aplikacija*. Nije ju teško zamijeniti hrvatskim riječima *primjena, upotreba*, na primjer *upotreba lijeka, računala* umjesto *aplikacija lijeka, računala, primjena propisa, programa* umjesto *aplikacija propisa, programa*. *Aplikacija* ima i uže stručno značenje *dodatak, umetka*, na primjer u izradi odjeće i obuće kad se našivaju ili ušivaju ukrasni dijelovi drugog materijala. Vidimo da ni u struci ta tuđica nije prijeko potrebna.

Dosada smo zanemarili još jednu vrstu javne riječi: poslovne oglase. Teško je doduše od poduzetnika i poslovnih ljudi očekivati brigu za jezik, jer poslovni uspjeh, zarada, to je njihovo jedino mjerilo. Ipak ta nebriga jedno zrcali – poduzetnici ni u snu ne pomišljaju da bi čitatelje oglasa osim vješte hvale ponudene robe ili usluge mogla privući i nekakva čistoća jezika. Štoviše, tuđice u oglasu ponudu prividno čine boljom, dižu joj razinu – barem po vjerovanju trgovaca, obrtnika i sličnih. Uho (oko) mi zbog učestalosti u zadnje vrijeme osobito para tuđica *reparacija*. Tako automehaničar nudi *reparaciju svih vrsta automobila, električara nazovite radi reparacije svih kućanskih uređaja, a optičar oglašava reparaciju slomljenih okvira naočala*. I ovdje hrvatska riječ *popravak* valjda označava samo primitivnu, vrlo običnu uslugu i zato nije prikladna za izražavanje visoke razine stručnosti i znanja velikih majstora. Možda će im jednom netko reći da upravo besmislena uporaba tuđica otkriva veliku primitivnost – njihovu osobnu.

Zadnji, posljednji – zar možemo pogriješiti

Na prvi pogled su to dva istoznačna pridjeva, još k tome oba potvrđena kako u narodnom govoru tako i u hrvatskoj književnosti. Rabimo ih s velikom sigurnošću, ne dvojeći ni trenutka o tome kojim što označiti otprilike po pravilu – koji prvi padne na pamet. Uzrok zabune leži u tome što ti pridjevi doista jesu istoznačni u nekim značenjima, ali ne u svim!

Prvo primjeri pa onda pojašnjenja: 1) *u kolima se radije vozim na zadnjem sjedalu, na zadnjoj strani slike je zapisan nadnevak*, 2) *ponovite molim, nisam čuo zadnje riječi, koji ti je bio posljednji potez?* 3) *svi su pobegli pred kišom, on je ostao posljednji na plaži*, 4) *zadnji u redu, posljednji dan praznika*, 5) *posljednji model mi se ne sviđa, odjeva se po zadnjoj modi*, 6) *to je moja zadnja ponuda*, 7) *druži se s posljednjim propalicama*.

Kad u oznakama mjesta želimo izraziti koja je prednja, a koja stražnja strana, što je sprijeda, a što straga, ispred i iza, onda ne možemo rabiti pridjev *zadnji* nego *stražnji*. Ne možemo naravno rabiti ni *posljednji*, ali tu nitko ne grijesi, dok je pogrešna uporaba pridjeva *zadnji* naprotiv dosta česta. Ispravimo rečenicu 1) *u kolima se radije vozim na stražnjem sjedalu, na stražnjoj strani slike je zapisan nadnevak*.

Ako želimo označiti nešto što je neposredno prethodilo sadašnjem (na što se ovo sadašnje neposredno nastavlja) onda moramo rabiti pridjev *posljednji* a nikako ne *zadnji*. U prvom primjeru pod 2) izražavamo slušanje jednog govornika čiji govor traje pa moramo reći: *ponovite molim, nisam čuo posljednje riječi*. Ne izvršimo li taj ispravak naš izričaj ostavlja dojam da smo prečuli sam završetak izlaganja. U drugom primjeru

pod 2) točno rabimo pridjev **posljednji**, jer je partija šaha još u tijeku, a zaboravili smo protivnički potez koji je prethodio upravo povučenom.

U primjeru pod 3) govorimo o nekomu (ili nečemu) koji je (ili što je) jedini preostao, a to je jedno od značenja pridjeva **posljednji**. Pridjev **zadnji** ovdje nipošto ne možemo upotrijebiti, jer nema govora o nekom redu ili nizu, ljudi su bježali kako je tko stigao.

Kad se netko ili nešto nalazi na kraju reda ili niza onda je **zadnji** ili **posljednji**, oba pridjeva su tada istoznačna. Izrazi pod 4) su potpuno ispravni.

Kad u salonima osvane novi model nekih motornih kola, ili se upravo pojavila nova moda onda u primjerima pod 5) možemo *najnovije* označiti kao **zadnje** ili **posljednje**, jer je to bar za sada kraj jednog niza i nije važno koliko će taj kraj kratko (pogotovo kod mode) ili dugo potrajati. Izričaji pod 5) su dakle ispravni.

Ispravan je i izričaj pod 6) jer nešto što je konačno, što se više neće mijenjati niti nastavlјati je zadnje u nizu. Umjesto označavanja ponude *konačnom*, možemo ju označiti i **posljednjom** ili **zadnjom**.

Zadnji primjer pod 7) označava doduše nešto što je *najmanje važno, beznačajno*, ali to slikovito možemo shvatiti kao nešto što će **posljednje** doći na red, biti **zadnja** briga. Tako je *druženje s posljednjim ili zadnjim propalicama* žalosno, ali ispravno rečeno.

Odrični veznik ni

Hrvatski jezik dozvoljava i traži dvostruko odricanje, na primjer u rečenicama: *po ovakmom nevremenu ne idem nikuda, ničim nisam zaslužio kaznu. ja neću pa nemoj ni ti.* U posljednjoj od tri rečenice pravilno je upotrijebljen odrični veznik *ni*, međutim baš kod njega moramo biti pažljivi. On predstavlja iznimku pravila dvostrukog odricanja onda kad stoji neposredno ispred niječnog oblika, jer se tada mijenja u veznik *i*. Pogriješit ćemo zato, ako kažemo: *on ni ne zna koliko je sreće imao, ponekad ni ne vjeruješ što sve možeš postići.* Ispravno je reći **on i ne zna ... , ponekad i ne vjeruješ ...**

Odrični veznik *ni* se mijenja u veznik *i* kad stoji neposredno ispred niječnog oblika:

Pravilno: *Nisam pozvan pa i ne želim ići*

Pogrješno: *Nisam pozvan pa ni ne želim ići*

Padež uz prijedloge nasuprot, unatoč, usprkos

Uz gore navedene prijedloge se često pogrešno rabi drugi padež – genitiv. Primjeri takvih grješaka su izričaji: *nasuprot grada Splita su otoci Brač i Šolta, unatoč velike muke nije odustao, usprkos dugog traženja nije našao pismo.* Prijedlozi *nasuprot, unatoč, usprkos* zahtijevaju treći padež – dativ, pa ćemo pravilno reći: *nasuprot gradu Splitu su otoci Brač i Šolta, unatoč velikoj muci nije odustao, usprkos dugom traženju nije našao pismo*

Prijedlozi *nasuprot, unatoč, usprkos* zahtijevaju da imenica iza njih bude u trećem padežu – dativu.

Pravilno: *unatoč znanju, usprkos grijesima, nasuprot tornju*

Pogrješno: *unatoč znanja, usprkos grijeha, nasuprot tornja*

Priredio: Ivo Andrijević

Izvori: Govorimo hrvatski, jezični savjeti, Hrvatski radio, Zagreb, 1997.

R. Vidović: Jezični savjeti, Logos, Split, 1983., I. Protuđer: Pravilno govorim hrvatski, vlastita naklada, Split, 1998.

B. Klaić: Rječnik stranih riječi, Zora, Zagreb, 1962., M. Šimundić: Rječnik suvišnih tuđica, Barka, Zagreb, 1994.

August Šenoa

Oj budi svoj!

*Oj budi svoj! Al brat ti budi braći,
I radi za svijet, al ne slušaj pljeska;
I ljubi svijet, al ne nadaj se plaći
Jer hvala ljudskog roda je vrh pijeska,*

*U twojoj svijesti hvala ti je trudu,
S poštena tekar lica teći pošten znoj
I nisi, brate, živio uzalud,
Kad jesи svoj.*

Riječi ove Šenoine pjesme izražavaju njegov stav prema životu i društvu svoga vremena, a prožimaju i čitav njegov književni opus. Šenoa je iznad svega volio svoj Zagreb i svoju Hrvatsku. U Zagrebu je proveo cijeli svoj plodni stvaralački vijek, osim kratkog razdoblja u Beču i Pragu za vrijeme studija. I rođen je u Zagrebu 14. studenog 1838. godine. Obzirom na to da mu je otac bio u Zagreb doseljeni Čeh, a majka Slovakinja, treba mu se diviti, jer je tek s deset godina dobio učitelja hrvatskoga jezika, a ovladao je tim jezikom tako dobro da je kao pisac obilježio 19. stoljeće u hrvatskoj književnosti.

Šenoa je bio pjesnik, pripovjedač, stvoritelj hrvatskog romana i feljtona, književni i kazališni kritičar, ravnatelj zagrebačkog kazališta i dramaturg, teoretičar, polemičar, prevoditelj, putopisac, novinar i urednik nekoliko hrvatskih novina i časopisa, na prvom mjestu "Vijenca".

Njegov vatreći domoljubni osjećaj još je vrjedniji, obzirom da je to vrijeme Bachovog apsolutizma i najteže germanizacije u Hrvatskoj. Godine 1854. uvodi Austrija u hrvatske srednje škole njemački kao nastavni jezik i sve nepočudne, hrvatski usmjerene nastavnike, udaljuje s posla. Šenoa je ipak imao sreću da je od ono malo preostalih domoljubnih nastavnika naučio hrvatski jezik i razvio veliku ljubav za domovinu Hrvatsku. Kao gimnazijalac upoznaje Ljudevita Gaja, kad je kod njega išao posudititi hrvatske knjige, i divi mu se, iako je Gajeva zvijezda u to vrijeme već opala. Šenoa za Gaja kaže: "Al još je u njemu tinjao onaj demonski neodoljivi plamen kojim je toliko za domovinu izgubljenih duša prekrstiti znao..."

Studirao je u Beču, Zagrebu i Pragu. Godine 1866. vraća se za stalno u Zagreb i uključuje se u kulturni, politički i književni život Hrvatske, te postaje njegova središnja osoba. Njegov najplodniji rad odvija se između 1871. i 1881. godine. U to vrijeme objavljuje romane: "Zlatarevo zlato", "Seljačka buna", "Čuvaj se senjske ruke" i "Diogeneš", te mnoge pripovijetke i novele kao: "Turopoljski top", "Barun Ivica", "Karanfil s pjesnikova groba",

"Kanarinčeva ljubovca", "Prijan Lovro" i "Prosjak Luka".

Šenoa je ipak najpoznatiji kao prvi pisac povijesnog romana u hrvatskoj književnosti. Pišući svoje povijesne romane obradivao je građu iz hrvatske povijesti, služio se povijesnim dokumentima i zapisima povjesničara, ali je uvijek ostao vjeran svom vremenu, prožet rodoljubljem i pravicom za hrvatski narod. U predgovoru "Seljačkoj buni" kaže: "...da si narod sam zaviri u dušu, da otvori krvavu knjigu minulih dana, jer je prošlost vazda zrcalom sadašnjeg doba." Najjači povijesni romani su mu: "Čuvaj se senjske ruke", "Seljačka buna" i "Zlatarevo zlato".

"Seljačka buna" je povijesni roman o odnosu seljaka i feudalaca, tj. o borbi puka za društveno pravo i slobodu, te o Matiji Gupcu, legendarnom vođi seljačke bune iz godine 1573., može se reći prvo takve vrste u Europi. U tom se romanu najviše približio povijesnoj istini i pokazao veliki smisao za stvarno prikazivanje događaja, osobito za opisivanje masovnih prizora.

U pripovjetki "Čuvaj se senjske ruke" prikazao je život i borbu uskoka u Senju u 16. stoljeću. Uskoci su bili Hrvati koji su se 1573. godine, poslije pada Klisa u turske ruke, nastanili u Senju i bili strah i trepet Turcima i Mlečanima na kopnu i na moru. Austrija ih ispočetka iz vlastitog interesa podržava, ali sklopivši mir s Mlečanima progoni ih i raseljuje. Da bi temu što vjernije prikazao prikupio je povijesnu građu i čak boravio jedno vrijeme u Senju da se saživi s mjestom i ljudima. Naročito je dobro proučio i prikazao povijesne likove kao: biskupa Domina, Rabatu, Danila Barbu, Jurišu Orloviću i druge.

U povijesnom romanu "Zlatarevo zlato" prikazuje sukob Zagrebčana, Gričana, s medvedgradskim gospodarom, plemićem Stjepkom Gregorijancem, čijem se nasilju suprostavljaju. Radnja romana se događa u 16. stoljeću u Zagrebu, na Medvedgradu, u Samoboru i bližoj zagrebačkoj okolici. U središtu

radnje je nesretna ljubav između lijepo Dore, kćeri zagrebačkog zlatara Krupića i Gregorijančeva sina Pavla. U romanu se spominju i Zrinski moćna plemička obitelj, čiji su članovi imali važnu ulogu u hrvatskoj povijesti u 16. i 17. stoljeću.

Jedan povijesni roman koji je od kritičara manje cijenjen, ali za široku publiku vrlo zanimljiv je roman "Kletva". Izlazio je u tadašnjim novinama sve do Šenoine smrti i ostao nedovršen. Dovršio ga je kasnije J.E. Tomić.

Koliko je povijesna tematika hrvatskoga naroda bila plod Šenoina zanimanja potvrđuju i njegove pjesme povjestice i budnice: "Propast Venecije", "Kugina kuća", "Budi svoj", "Kameni svatovi", "Smrt Petra Svačića" i "Mila Gajslavica". U "Mili Gajslavici" prikazuje zanimljiv ženski lik, hrvatsku junakinju, koja žrtvuje svoj život u borbi protiv Turaka, napisanu izgleda po uzoru na Marulićevu "Juditu".

Osim što je budućim književnim generacijama pokazao put povijesnog romana, Šenoa je i začetnik hrvatske realističke književnosti. Osobine realističkog prikazivanja razvio je naročito u romanima i pripovijetcama iz suvremenog života tadašnje Hrvatske. Glavni likovi njegovih najpoznatijih pripovijesti stvoreni su prema živim modelima, a problemi koji se u njima izlažu tište njegovo doba. To je vrijeme ukidanja kmetstva (1848.) i hrvatsko-ugarske nagodbe (1868.). Hrvatsku potresaju društvene promjene: raspadaju se feudalni odnosi, a zamjenjuju ih robnonovčani; propadaju seljačke zadruge i sitno plemstvo, a u gradovima jača činovništvo i građanska klasa. Postoje mnogi društveni problemi kao zaostalost širokih narodnih slojeva, zapušteno školstvo, teško napredovanje siromašne inteligencije i drugo.

U svom tada suvremenom romanu "Branka" opisuje Šenoa životni put siromašne zagrebačke školovane djevojke koja se posvetila učiteljskom zvanju. Dok njena prijateljica Hermina teži udaji, Branka želi biti korisna društvu i domovini. Ona preuzima uzvišenu ulogu seoske učiteljice i radi za opće dobro. Zaostala i primitivna jalševačka sredina zagorčava joj život, ali je ona uporna, a mladost, djeca prepoznaju njenu vrijednost. Šenoa, koji teži realističkom prikazivanju ne može ipak pobjeći od romantike, iako želi pomoći i pokazati mogući put, tako se Branka udaje za grofa Belizara, odnarodenog jalševačkog vlastelina, a njezino rodoljublje i plemenitost vraćaju Baltazara u krilo hrvatske domovine. Branka se dakle uklapa u kulturno-prosvjetni program u borbi protiv zaostalosti, lijnosti i predrasuda.

Šenoa polaže najviše nade u prosvjećenu, obrazovanu ženu kao temelj obitelji i temelj društva. To je djelo pisao iz bolesničke postelje, u žurbi tri

mjeseca prije smrti, pa se osjećaju nedostaci, ipak su se generacije mladih učiteljica poistovjećivale s Brankom.

U djelu "Prosjak Luka" oslikava društvene slojeve svog vremena, njegov razvoj i negativne pojave. Opisuje selo Jelenje blizu Zagreba, zagrebačko predgrade i Zagrebčane iz sredine 19. stoljeća. Tu je data cijela galerija likova: pijani seoski starješina Janko, propali pisar Nikica, ciganin Ugarković, prosjak Luka, seljaci i gospoda iz gradske uprave i kao suprotnost svima seoska djevojka Mara, oličenje ljepote i dobrote. U razvoju glavnog lika Luke sudjeluju svi posredno ili neposredno, svojim postupcima, stvorenim prilikama i svojim riječima, i bude u prosjaku Luki davno zatomljena razmišljanja o smislu života i želji za dokazivanjem vlastite vrijednosti i čovječnosti.

Iz napisanog o Šenoi i kratke naznake sadržaja nekih njegovih djela osjeća se neraskidiva veza između pisca i naroda. Željela sam potaći želju za čitanjem njegovih djela koja su zaista zanimljiva, a prožeta su domoljubljem i društvenim životom Hrvata kroz stoljeća. Na temeljima koje je svojim djelima sazidao Šenoa, nastavit će rad niz velikana hrvatske književnosti: Kumičić, Kovačić, Gjalski, Kozarac, Nazor, Kranjčević i drugi.

Šenoa je pisac velike širine i čvrstih uvjerenja. Čitavim svojim djelom slijedi nazore koje je još kao praški student izložio u svom polemičko-programskom članku "Naša književnost". Romantik u duši, realist u namjeri napisao je svoja djela kao strastveni zaljubljenik u idealne vrijednosti. Evo dio citata iz "Naše književnosti": *Glavni naš grijeh koji nam se dosljedno u povijesti našeg naroda javlja jest vječita nestalnost. Ima tu časova gdje je narod listom planuo najčišćim i najplemenitijim žarom, uskipio i velelijepa djela počinio kojih ćeš i inih naroda zaman ravno tražiti. Tu imade pri tako sjajnih zgodih i crnih časova gdje sve spada u mrtvilo, gdje prvašnjemu ushitu ni traga ne ima... Ja mislim da je upravo u svem našem razvitu socijalni moment najvažniji. Dok nam ne bude seljak obraženiji, dok nam se duh narodni ne uvriježi ne samo u svakom gradu, u svakom uredu i u svakoj školi, već upravo i u obitelji koja je pravi temelj narodnoga i društvenoga života, dotle nema ni razgovora krjepka, složnu narodnu životu ..."*

I na kraju, Šenoa je blizak narodu jer je narod volio. Neke njegove pjesme prešle su u usmeno narodno blago tako da nitko i ne pomišlja da ih je Šenoa napisao. Balada o lijepoj Janji, ribarevoj kćeri, rodoljubna pjesma "Glasna jasna od pameti" ili "O ti dušo moje duše" (uglavljena za klapsko pjevanje) također dokazuju bliskost i povezanost s narodom.

Štefica Kolumbić

Splitska 6

Marija ni poslije toliko godina nije naučila da ljudi imaju i drugu, prikrivenu stranu koja se razbukta u povoljnim uvjetima, a jedan od povoljnih trenutaka bio je rat

Imala je još dovoljno vremena do polaska autobusa. Razmišljajući kako bi provela vrijeme sjeti se da bi mogla prošetati do kuće u kojoj je kao student stanovavala četiri godine. Koliko joj je poznato gazda je davno umro još prije ratnih zbivanja, a po blijedom sjećanju joj se čini da ni gazdarica nije više živa. Kad je započeo rat gospoda Huša se vratila u svoj rodni Zagreb, ili bolje rečeno izbjegla, jer je istjerana iz svoje vlastite kuće i to od svoje podstanarke. Čovjek je u tim prokletim vremenima tražio mirniji kutak kako bi izvukao živu glavu.

U svakom slučaju odlazak iz studenskih klupa bio je i posljednji susret s njom. Marija se pokušala sjetiti je li ju ikada više srela. Sjećanja na neki ponovni susret su izblijedila premda su obostrano obećali da će se posjećivati. Gospodin Huša, porijeklom Čeh, predstavljaо je plemećku klasu u raspadu nakon drugog svjetskog rata kada je plemstvo i bogatstvo bilo zabranjeno. Kao profesor povijesti na sveučilištu upoznao je svoju suprugu koja je bila studentica četvrte godine. Nesvakidašnja veza okrunjena je brakom. Gazdarica je napustila studij i postala i ostala gospođa Huša. Svojim podstanarkama je pričala da je zbog neobičnih okolnosti morala napustiti studij premda je Marija imala dojam da joj se više svidjelo biti gospođa Huša, supruga uglednog profesora, nego student. U prvim godinama braka može biti da su bili sretni što se ne bi moglo reći i za kasnije godine braka, pogotovo ne za godine u kojima ih je Marija zatekla. U svakom slučaju su se međusobno poštivali. Najprije je upadala u oči razlika u godinama. Gazda je već odavno bio u mirovini i mirno je živio ostatak svog života bez nekakvih promjena i želja za velikim uzbuđenjima i zbivanjima. Bio je zadovoljan svojim objedom u točno vrijeme, jutarnjim novinama, poslijepodnevnim spavanjem i šetnjama po vlastitom vrtu. Gazdarica je bila tek na početku pedesetih i, što se nije moglo sakriti, željna

života, a što je i pokušavala nadoknaditi. Vrijeme koje je gazda popodne provodio spavajući ona je provodila u tračanju ili izlascima sa svojim podstanarkama.

Kuća u kojoj su živjeli bila je tipična austro-ugarska građevina, s visokim stropovima, vjerojatno preko tri metra, a gotovo u svakoj prostoriji su bile ogromne kaljeve peći koje se naravno nisu više ložile nego su ih zamjenile termoakumulacijske peći.

Mariju je nekako posebno privlačio podrum. Navikla je da podrumom zove prostorije u kojima se uglavnom slagao ogrijev za zimu ili očev pribor za sitne popravke u kući ili možda neka prastara stvar koja nije bila gotovo ni za bacanje. Što je mogla imati jedna radnička porodica u kojoj je Marija odrasla gdje je svaka stvarčica bila dugovječna i nezamjenjiva. Sad je prvi put vidjela podrum kao iz američkih filmova. Nije tu bilo ni drva, ni alata. Sastojao se od nekoliko odaja, jedna namještена prostorija s krevetom za spavanje koju je vjerovatno nekada koristila posluga, zatim velika prostorija s koritom za vodu i strojem za pranje rublja koji je svojom suvremenošću remetio mir prošlosti, i prostorija za kuhanje s nekim neobično velikim pećima. Nije bila sigurna je li se na njima moglo nešto skuhati.

Na katu su bile glavne prostorije povezane dugačkim hodnikom iz kojeg se ulazilo u svaku prostoriju, a koje su opet međusobno bile povezane tako da se mogao napraviti krug kroz sve prostorije a da se uopće ne izade na hodnik. Središnja prostorija, salon, bila je na kraju hodnika sa simetričnim dvokrilnim vratima.

Jedna od tih prostorija bila je Marijin drugi dom za vrijeme studiranja. Stanovala je zajedno sa svojom najboljom prijateljicom. Njima preko puta stanovale su još dvije djevojke također iz njezinog grada.

Prošla je poznatim putem kojim je četiri godine prolazila kad bi se nakon vikenda vraćala iz svoje provincije ili išla na predavanja. Tragovi prošlih događanja bili su uočljivi i nakon toliko godina. Na nekim mjestima je izgledalo kao da je rat jučer prestao, višekatnica je bila izbušena rupama od granatiranja, a na drugom mjestu zablistala je neka potpuno nova građevina pa ju je takav nesrazmjer zbumnjivao. Skrenula je s glavne ulice i ušla u dugačku ulicu iz koje se skretalo u Splitsku. Pokušavala je po nečemu prepoznati to mjesto kojim je nebrojeno puta prošla. Sjetila se da je na putu do kuće prolazila kraj taverne iz koje su dopirali primamljivi zvuci glazbe kada bi se navečer vraćala iz šetnje ili iz kina. Bila bi rado zavirila unutra, ali se za pristup morala imati pozivnica. Taverna je zatvorena još prije njenog odlaska. Što je dalje išla osjećala se sve izgubljenijom, uvijek iznova je pokušavala dozvati ime ulice u kojoj je stanovaла. Na trenutak ju uhvati strah kao kad se izgubiš, pa ne osjećaš ni stranu s koje si došao, ni kuda dalje, niti zapravo što hoćeš, odjednom je sve izgledalo drukčije. "Splitska 6" – ponavljalа je Marija gotovo glasno – možda se ipak više ne sjeća ni imena ni broja. Počela je sumnjati u svoje sjećanje ali je ipak nastavila s traženjem. U Splitskoј je počinjao red starih austrougarskih kuća a sada ne vidi nijednu, zaustavila se na broju 6 i – ništa. Gleda i ne vjeruje. Ni traga od Splitske 6. Gleda u neku novogradnju s popločanim dvorištem, čita ime neke mirovne organizacije ili tako nešto slično. Ne vidi željeznu ogradu s dvorišnim vratima koja svaki put zaškripe kad god se uhvatiš za kvaku. Neprimjetno nisi mogao ni izaći ni ući. Nema ni prekrasne trešnje koja je u proljeće svojom rascvjetanom krošnjom krasila i onako predivan vrt. U njemu su proveli divne trenutke opuštanja u neizmjernom obilju različitog raslinja. Tu su često sretali gazdu nadvijenog nad nekim cvijetom. Rado im je imenovao biljke pojedinačno i posebno dugo pričao o anemonama koje je namjerno, ne znam zašto, uvijek zvao bosanski "anam one", vjerojatno da bi izmamio smijeh ili možda zato što to ime mnogima nije ništa značilo, pa ni Mariji, a ovako ih je zapamtila za cijeli život. Od svega toga ni traga. Možda je pogriješila broj pa je prohodala čitavom ulicom u nadi da se zabunila u broju, ali nigdje nije vidjela kuću sličnu onoj u Splitskoј 6.

Stajala je dugo i kroz glavu su joj prolazila događanja nakon njenog odlaska. Nedugo nakon njenog odlaska, još u mirnim godinama, umro je stari profesor što je bilo gotovo kao olakšanje za njegovu suprugu. Provodila je sve vrijeme s Vladankom koja je prije njih došla u tu kuću i koja je iz nekih razloga imala sve povlastice i bila uvijek u pravu iako su znale iz kakve porodice dolazi i kakvim se spletkama služi da bi ugodila gazdarici. Vladanka je i pored toga bila kao eliksir koji je gazdarici djelimično vraćao mladost. I upravo je ta "divna životna družbenica" bila ta koja ju je početkom rata istjerala iz njezine vlastite kuće, koja je iskoristila ratna zbivanja kako bi ostvarila svoj san. Željela je biti gospodaricom te divne kuće. Očigledno joj nije bilo jasno da se tako ne postaje gospođom. Gospođa Huša je bila prisiljena napustiti svoj dom, prepuštajući ga drugima. Mnogi su onda odlazili od svojih ognjišta da bi ušli u tuđe domove, isto tako prisilno ostavljene u strahu, u spašavanju golog života. A gospođa Huša nije mogla zamisliti ni u snu da će morati bježati od svog najbližeg, od svoje podstanarke kojoj je poklonila sve svoje povjerenje. A tko bi i mogao. Marija ni poslije toliko godina nije naučila da ljudi imaju i drugu, prikrivenu stranu koja se razbukta u povoljnim uvjetima, a jedan od povoljnih trenutaka bio je rat. Prikrivenu stranu imala je i Vladanka koja je godinama uživala gostoprимstvo i naklonost gospođe Huša, a onda u trenu postala njen neprijatelj. Mariji ni danas nije jasno kako se čovjek može tako brzo preokrenuti. Vjerojatno to nije jedini primjer kada rat od vlastitog brata napravi neprijatelja.

Ipak izgleda da se ni Vladanki nije ostvario san. Nema ni kuće, a ni Vladanke. Očigledno je da kuća u Splitskoј 6 više ne postoji, ne stanuje u njoj ni gazdarica, ali ni Vladanka. Marija je stajala izgubljeno tu kraj neke nepoznate zgrade u nepoznatoj ulici među nepoznatim ljudima. Polako je napuštala Splitsku 6 s bolnim saznanjem da jedan lijepi dio prošlosti odsada postoji samo u njenom sjećanju. Još jednom se osvrnula i znala je da je to posljednji susret s gazdom, gospodinom Hušom, i gazdaricom, gospođom Hušom, sa škripavim dvorišnim vratima i kućom u Splitskoј 6. Požurila je da ne propusti autobus.

Bosna za vrijeme austrijske uprave

Nakon bečkih ratova 1683. – 1699. koje je Turska izgubila, Turske su se granice svele u svom najzapadnjem dijelu na granice današnje Bosne i Hercegovine s manjim preinakama od strane komunističke Jugoslavije, dakako na uštrb Hrvatske. A kome drugome na uštrb ako ne Hrvatskoj? Taj najzapadniji turski pašaluk životario je tako skoro puna dva stoljeća u okviru sve slabijeg i slabijeg Osmanskog carstva. Devetnaesto stoljeće je označeno neprekidnim oružanim ustancima. I nije to raja koja prva diže ustanke, nego su to age i begovi, koji odbacuju sve pokušaje preustroja Turske države koji dolaze iz Carigrada. Veziri u Sarajevu bivaju smaknuti ili smijenjeni, ili se sami povlače uvidjevši nemogućnost provedbe promjena obnove za kojom su sultani težili, jer su uvjedali svu zaostalost carstva i znali da se takvo ne može održati. Te promjene su išle za tim, da bi uprava bila učinkovitija, raspodjela bila pravednija i da bi ubiranje poreza također bilo pravednije. To zapravo znači, da se ono što je bilo potrebno jedanput na godinu, ne bi kupovalo četiri puta i tome slično.

Naravno da takve promjene nisu odgovarale domaćoj oligarhiji, agama, bezima i spahijama, stoga oni i silom oružja sprječavaju promjene.

U tome je svojevrsnu glasovitost stekao Ali-aga Rizvanbegović u Stocu. On je čak pokušao okoristiti se promjenama koje su veziri u Sarajevu po Bosni provodili. Ukidali su nasljedne kapetanije i njihove kapetane uzimali kao obične činovnike carevine. Rizvanbegović je tu okolnost iskoristio, pa je pokušao sve hercegovačke kapetanije pridobiti za sebe i za svoju obitelj.

U to se vrijeme sultan bio zaratio s Egiptom. Ali-paša Rizvanbegović je otisao u Egipat pomagati sultanu. Kao nagradu za te usluge sultan izuzme Hercegovinu iz vlasti bosanskog vezira i proglaši novi hercegovački pašaluk kojemu je na čelu bio Ali-paša Rizvanbegović. Ali-paša se pročuo i tako, što je vodio neobično raskošan život, da ne kažemo raskalašen. Bogatio se uzimajući svaki bolji komad zemlje i to ne samo od kršćana nego i od muslimana. Na Buni je sagradio svoje dvore u raskoši Orijenta. Podigao je kulu na četiri kata, dvor za upravu imanjima, vilu za stanovanje i prostrani harem za žene.

No nije on bio jedini koji je u Bosni 19. stoljeća tako raskošno živio. Sve je to trebalo financirati, a

kako drugačije nego od raje oduzimati sve ono što se oduzeti dade.

Naravno je da je raja bila na taj način krajnje osiromašena. Dovedena je u takve prilike, gdje više nije imala što izugubiti, a kad se ljudi nađu u takvim prilikama, onda oružani ustanci nisu daleko. Njih je dakle u Bosni u 19. stoljeću bilo na pretek. Sve je to stvaralo još veći nered, ješ veću nesigurnost. Ljudi su se odmetali u hajduke radi osvete, a na tu osvetu su se oligarsi osvećivali nad obiteljima onih koji su se odmetnuli u hajduke, i tako je spirala nasilja sve više i više rasla u nedogled.

Zbog slabljenja Osmanskog carstva, zbog sve većih nastojanja Rusije da si na Balkanu osigura što veći utjecaj, zbog velike nesigurnosti u neposrednom susjedstvu Austro-Ugarske, Berlinski je kongres u lipnju 1878. raspravljaо o tim prilikama i ovlastio Austro-Ugarsku da s vojskom uđe u Bosnu i zavede red. Bosna je u državno-pravnom smislu trebala i nadalje ostati dio Osmanskog carstva, ali bi upravu na neodređeno vrijeme preuzela Austrija.

Taj plan se onda i ostvario, ali ne onako jednostavno kako su to predpostavljali romantičari velesile Austro-Ugarske. Mislili su da će Bosna za tjeđan dana njihove šetnje po Bosni šaptom pasti u njihove ruke. Dogodilo se drugačije.

Jedini koji su ulazak austrijske vojske dočekali s oduševljenjem su bili Hrvati. Srbi, koji su prethodno također dizali oružane ustanke protiv turske uprave, tj. protiv neograničene samovolje bosanskih aga i begova, ovaj su se put udružili s muslimanima i pružili ne baš mali otpor. Zašto? Pa zato jer je Srbija namjeravala Bosnu zaposjeti i sebi prigrabiti, a ako bi ju Austrija u tome preduhitrla, bila bi Bosna za Srbiju izgubljena.

Muslimani su se dakle u savezništvu sa Srbima žestoko oduprijeli ulasku austrijske vojske u Bosnu. Gubici i troškovi okupacije su bili neusporedivo veći nego su to romantičari očekivali. Naravno, muslimani su imali što izgubiti – četiristoljetnu vladavinu i privilegije. Okupaciju je pod vodstvom generala Josipa pl. Filipovića, nekad glavnog Jelačićevog pobočnika, proveo 13. vojni zbor iz Zagreba. Vojnici su bili isključivo Hrvati. Zauzeće Bosne je trajalo od 29. srpnja do 20. listopada 1878. godine. Ovdje treba ipak napomenuti, da je u Bosni bilo malo ljudi koji su bili nacionalno osviješćeni i koji su djelovali iz domoljublja. Fra Grga Martić

svjedoči, da je još 1848. (godine buđenja nacionalne svijesti diljem Europe) srpsko ime u Bosni bilo nepoznato.

Hrvatski je sabor u rujnu 1878. posao zahtjev kralju, u kojem se traži pripojenje Vojne krajine i Dalmacije Hrvatskoj, ali i takvo uređenje Bosne, koje bi omogućilo kasnije ujedinjenje s Hrvatskom. Mađari, koji su, zbog srednjovjekovnih mađarskih prava nad Bosnom Bosnu svojatali, ovakvim su se ponašanjem Sabora uvrijedili i isposlovali kod kralja da Saboru doista i odgovori: «...Sabor je, baveći se Bosnom i Hercegovinom, prekoračio svoj djelokrug». Da, da, naravno, svi imaju više prava baviti se Bosnom i Hercegovinom, i Madari, i Austrijanci, pa i Srbi, samo kad se Hrvati i Hrvatski sabor time bave, onda «prekoračuju svoj djelokrug». Tako je to bilo pred više od stotinu godina, a tako je to, izgleda, i danas.

Rješenjem od 16. rujna i 29. listopada 1878. godine, Bosnom je upravljalo Bosansko povjerenstvo koje je bilo oblikovano u ministarstvu vanjskih poslova. Unutar povjerenstva bilo je sastavljeno ministarsko vijeće. Njegovim prvim predsjednikom postao je Mađar Josip pl. Szlávy. On je 1880. postao ministar financija za cijelu državu, pa je tom zgodom i cijelo bosansko povjerenstvo prešlo i ubrzo se stopilo s ministrstvom financija. Kad je Szlávy postao u Mađarskoj čuvarom krune, tada je na njegovo mjesto došao jedan drugi Mađar, Benjamin pl. Kallay. On se je prije, dok je u Beogradu bio konzul, bavio poviješću Srba posebno i Slavena općenito. On je pri tome slijedio zablude Dobrovskoga i Šafařika o tobožnjem prvotnom imenu za Slavene – «Srb», pa zato i misli da su Bosnu prvotno bili naselili Srbi. Bio je napisao i jednu knjigu pod naslovom «Povijest Srba». Kasnije je tu svoju knjigu povukao iz knjižnice uvjerivši se da su u njoj sadržane mnoge zablude. Međutim on je pod utjecajem tih svojih zabluda počeo u Bosni politički djelovati, a kad je zablude uočio, bilo je prekasno da bi se već uhodane skretnice mogle staviti na drugu stranu: nije išlo. Pokušao je stvoriti novu naciju – Bosansku, ali je s Bošnjaštvom doživio neuspjeh. U nečemu je ipak uspio: spriječiti širenje hrvatstva u Bosni. Hrvatsko ime, hrvatska zastava, hrvatski politički rad je u Bosni bio zabranjen, a slike Ante Starčevića i njegovih suradnika su se nalazile u redarstvenim knjigama kao slike ljudi nepoželjnih u Bosni Benjamina Kallaya. Širenje srpstva naprotiv nije ometao. Srpskom je pokretu u Bosni pogodovalo i to što su u to vrijeme u Hrvatskoj u vlasti bili Srbi udruženi s mađaronima, a protiv Hrvata. Tako su Hrvati već u Hrvatskoj tada bili potisnuti u drugi plan, a gdje ne bi bili u Bosni.

Očekivanja Hrvata u Bosni i Hercegovini da će odlaskom turske a dolaskom austrijske uprave nakon dugih stoljeća postati ravnopravni, na taj su način iznevjerena, podjednako kao što su se prava Hrvata u Hrvatskoj grubo kršila. Želja Hrvata u Bosni da se ponovno sjedine s Hrvatskom i zahtjevi Hrvatskog sabora da se Bosnu ponovno ujedini s kraljevinom Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom su ili grubo zanemareni ili popraćeni podsmijehom: "bavili bi se nečim na što nemaju pravo". Kakvog li bezobrazluka. No dobro, upravo zato je i nestala Austro-Ugarska monarhija. Nažalost nije ni Hrvatska bolje prošla u kraljevini SHS, potom u kraljevini Jugoslaviji i na koncu u Endehaziji i Eseferiji.

Nakon trideset godina upravljanja Bosnom Austrija se zbog sve većih teškoća odlučila priključiti Bosnu Austriji. Učinila je to da to ne bi kad-tad učinili Srbi koji su se najozbiljnije spremali osvojiti Bosnu, jer su je ionako proglašavali srpskom zemljom.

Ipak, ne samo da nisu bila suzbijana srpska nastojanja u politici, ne samo da nije suzbijan njihov utjecaj, nego su oni bili i precjenjivani i davan im je utjecaj kojeg nikad nisu smjeli imati.

Bosna i Hercegovina je 1909. dobila svoj Ustav koji je trebao urediti sav politički i javni život u Bosni. Tako su u lipnju 1910. održani prvi izbori prema tom Ustavu. Hrvatima je uspjelo stvoriti koaliciju s muslimanima u Saboru. Vlada je dakle trebala s tom koalicijom suradivati. Ali nije – mađarski su se političari vrlo loše izražavali o Hrvatima: «Neka je Bosna radije srpska nego hrvatska», ili «Radije veliku Srbiju unutar monarhije nego veliku Hrvatsku». Slaba je utjeha da su nas se toliko bojali.

Zemaljska vlada nije dakle htjela vladati bez Srba. Hrvatski upliv se je sve više potiskivao, osjećala se čista netrpeljivost prema Hrvatima, i to prema Hrvatima koji su jedini u Bosni bili za monarhiju, naprsto zato, jer nisu htjeli ni u Srbiju ni natrag u Osmanlijsko carstvo. Svejedno im to nije pomoglo. Hrvati u Hrvatskoj su tražili spajanje s Bosnom i preuređenje dualizma u monarhiji u trijalizam, a to su bile ideje opasne po državu. Čak su srpske težnje spajanju Bosne sa Srbijom izvan Austrougarske monarhije u očima dualističkih monarchista bile manje opasne, a i na Srbe su gledali kao na lukavije i jače od Hrvata koji su znali samo moljakati i slati peticije.

Doduše te peticije nisu baš bile nevažne, one su vladajuće upozoravale na nepravilnosti i velike nepravde, te im nisu davale mira i ometale ih da vladaju baš kako im se prohtije. Jedna od mnogih peticija je ona fra Didaka Buntića koju je on posao ministru Burianu. Da bi naši čitatelji osjetili barem

malo od dramatike prilika u Hercegovini pred stotinjak godina, donosimo oveći citat iz Didakovog memoranduma:

Preuzvišeni gospodine ministre! Ovu vam spomenicu posvećuje katolički narod u Hercegovini kao jednu kiticu cvijeća u kojoj doduše ne ćete naći lijepih i mirisavih ruža, ali tim više gorkog pelina i čemerike, koji cvijećem obiluje Hercegovina... Prijed svega iskrena Vam i topla hvala od čitavoga našega naroda na Vašem trudu i nastojanju oko uvođenja ustava i po tomu svrgnuće teškog apsolutističkog jarma, koji nam je najviše krov našem kulturnom i gospodarskom nazatku. Da nam pak Ustav bude što više odgovarao našim teškim prilikama i potrebama, to si smatramo za dužnost u pogledu budućeg narodnog zastupstva dostaviti Vašoj Preuzvišenosti sljedeće želje i zahtjeve:

1. *Da svaki naš punoljetni državljanin bude imao aktivno pravo glasa, i da to svoje pravo izvršava tajno i izravno*
2. *De se među viriliste – kad već moraju biti (grupa muževa, m.o.) – uvrsti osim biskupa jošte i provincijal franjevačkog reda u Hercegovini...*
3. *Držeći se načela »jednake dužnosti, jednak prava« zahtijevamo, da se našim fratrima-svećenicima i učiteljima ne bi oduzelo pasivno pravo kao kod općinskih izbora, tim više, što mi ... nemamo drugih iole naobraženih ljudi među sobom koje bi mogli u zastupstvo birati, a mi strancima niti hoćemo niti možemo naše povjerenje dati*
4. *Ovo isto tražimo i za općinska i eventualno okružna zastupstva*

A sada prelazimo među naša gravamina (teške, važne stvari, o.m.), među kojima prvo i najvažnije mjesto zauzima

■ Duhan

- *Duhansko je pitanje Hercegovcu životno pitanje, (o duhanu raspravlja u 13 točaka)*
- *Ceste*
- *Pošte i brzojavi*
- *Školstvo*
- *Bogoštovna nastava*
- *Izbor biskupa*

I Didak završava: *Ovo smo sve podnosili mirno i strpljivo ne zato što smo lojalni i mirni državljeni te nismo htjeli praviti neprilike upravi, nego nadajući se u pravednost njezinu, mislili smo da će već jednom i na nas red doći i da će nas sunce ogrijati, ali toga još ne dočekasmo.*

Pouzdano se nadamo u pravednost Vaše Preuzvišenosti kojoj ostajemo odani.

D. Buntić,

Široki Brijeg, 20. novembra 1909.

Posljedice politike koju je monarhija provodila u Bosni i Hercegovini su za dualističku monariju bile više nego katastrofalne. Ona je radi takve politike konačno slomljena, ona je nestala. Upravo su u Sarajevu u lipnju 1914. godine srpski radikali ubili prijestolonasljednika Ferdinanda i njegovu suprugu što je bio, ako ne uzrok, a ono povod za početak Prvog svjetskog rata.

Jedan od nasljednika Kallaya, Bilinski, za vrijeme čije se vladavine to događalo, priznao je da se prevario u Srbima, priznao je da je pogriješio, ali čemu je to koristilo, ta bilo je sve skupa prekasno.

I nakon stotinu godina povijest se skoro ponavlja (Wolfgang Petritsch, Paddy Ashdown). Hoće li i nova povijest završiti onako tragično? Možda ne tako tragično, ali je početak kraja, ili uvod u sadašnje neodređeno stanje bio više nego tragičan!

Edvin Bukulin

I Z L I V O T A Z A J E D N I C E

Najveća tragedija od turskih vremena

U spomen 60. obljetnice Bleiburga HKZ Wiesbaden i Hrvatska župa su 29. svibnja u Hrvatskom župnom domu upriličile predavanje o okolnostima i posljedicama predaje hrvatskih izbjeglica Britancima na Bleiburškom polju i njihovog izručenja partizanima

Predavanje o Bleiburškoj tragediji koje je Gojko Borić, poznati novinar i publicist, održao u nedjelju, 29. svibnja 2005. u Hrvatskom župnom domu "Kardinal Franjo Kuharić" nije privuklo u vruće, kasno poslijepodne onoliki broj posjetitelja koliki bi 60. obljetnica i značaj

Bleiburške tragedije kao i najavljeni sadržaj predavanja zaslužili. Oni koji su usprkos vrlo lijepom vremenu, malo pretoplom za boravak u zatvorenom, ipak poslušali jednosatno izlaganje Gojka Borića, nagrađeni su ne samo vrlo dobrim pregledom nesretnih događaja nakon raspada

NDH-a, nego i mnogim jedva poznatim pojedinostima koje dokazuju koliko se o Bleiburgu prešućivalo i još danas prešuće. Gojko Borić te pojedinosti nalazi u rijetkim djelima izdanim u inozemstvu i domovini, daleko pre malom broju obzirom na veličinu krivnje i počinjenog zločina.

Gojko Borić

Najviše se zna o Križnom putu i zločinima jugoslavenskih partizana. Ipak ima pokušaja umanjivanja uloge "maršala" koji tobože nije naredio ubijanja. Mnoge pojedinosti iz knjige sjećanja Milovana Đilasa dokazuju suprotno. Na primjer to što je Tito izdao naredbu za prestanak ubijanja (tek onda kad je preostalo vrlo malo preživjelih) dokazuje da je postojala i naredba za ubijanja. Govoriti o samovolji podređenih i neznanju komunističkog vodstva je besmislica. Ima i pokušaja pravdanja zločina tobožnjom "nuždom radi sprječavanja nastavljanja gerilskega rata". Poražena hrvatska vojska je bila razoružana i malobrojna, pomoći nije mogla očekivati ni od koga, pa ni ona a pogotovo ne civili kojih je bila većina zarobljenika, nisu mogli predstavljati oružanu opasnost za novu vlast. Razlog ubijanju je bio slamanje hrvatskog naroda, pa ima sve značajke genocida.

Uloga Britanaca se premalo ističe. Opet mnogim pojedinostima Gojko Borić ukazuje na njihovu bezobzirnost, podlost i kršenje svih međunarodnih zakona kako o ratnim zarobljenicima tako i o zaštiti civila. Izgovor koji se ponekad čuje kako hrvatska vojska nije za Britance pravno postojala, jer NDH nije bila priznata, ne stoji, jer su hrvatski vojnici imali sve značajke zaraćene strane: isto oružje, jasne oznake – uniforme, ustroj – časničke i zapovjedne strukture. Odbijanje pregovora o predaji je zato bilo protivno ratnom pravu, a pogotovo prisiljavanje na predaju partizanima. Obvezu pobjedničke vojske da skrbi o civilnom stanovništvu na području koje su zaposjeli, Britanci su jednako grubo kršili odbijajući

svaku pomoć hrvatskim civilima. Razlog takvom ponašanju leži samo i jedino u postizanju vlastite prednosti – izručenjem Hrvata trguju i učenjuju Tita da naredi povlačenje partizana iz Trsta i Koroške. Trgovinu ljudskim životima predvodio je glavom McMillan, kasniji britanski premijer. O svoj podlosti Britanaca govori zabrana isporučivanja izdana u lipnju, nekoliko tjedana nakon isporuke hrvatskih zarobljenika u svibnju. U vrijeme izdavanja te zabrane su masovna ubijanja po slovenskim šumama već bila u tijeku!

Britanci o bilo kakvoj krivnji neće ni čuti. Svoj povjesničara ruskog podrijetla, Nikolaja Tolstoja, su sudskom presudom o plaćanju ogromne odštete materijalno uništili, jer je u svom djelu o Bleiburgu opisujući i dokazujući odgovornost Britanaca za zločine "rušio osobni ugled" sudionika događaja, a koji su ga (ili njihove obitelji) zbog toga tužile. O toj pravoj hajci javnosti i sudstva na Tolstoja je svojevremeno redovito izvješćivala Nova Hrvatska.

Gojko Borić upozorava i na vlastitu odgovornost vodstva NDH-a, najviše Pavelića, zbog ostajanja uz Njemačku do propasti i propadanja zajedno s njom. Vrlo je nesretan bio i dogovor s Italijom kojim je NDH izgubila velike dijelove obale, što je oštro podijelilo domoljubne Hrvate. A kad kaže da vodstvo jedne države nikad ne smije imati samo jednu mogućnost, samo jedan plan, samo jedan izlaz, onda nehotice pomišljam na današnju Hrvatsku i srljanje u Europu, makar na koljenima, makar puzeći.

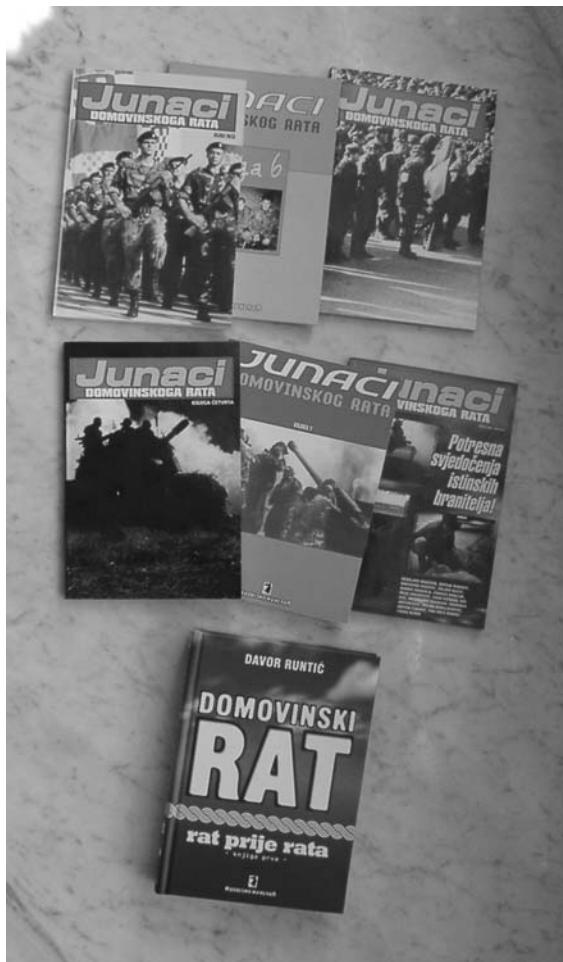
Posjetitelji predavanja o Bleiburgu

Gojko Borić izlaganje završava s više zamjerki. U Hrvatskoj Bleiburg još nije znanstveno obrađen, nije izdano nijedno znanstveno djelo. Spomenik na Bleiburskom polju je potreban, ali je još potrebniji u hrvatskom glavnom gradu. Uz spomenik bi trebalo urediti i centar u kojem bi bili pohranjeni prikupljeni podatci i gdje bi se moglo saznati sve o Bleiburgu. Tereta prošlosti bi se Hrvatska trebala što prije riješiti, a tu najviše može pomoći znanje i saznanje.

Poginule i stradale u Drugom svjetskom ratu i u godinama poslije njega, treba ostaviti svake u svojim grobovima, ne mijesati kosti, jer bili su protivnici i jer su bivši tragični sukobi dio naše teške povijesti. Ostavimo ih prošlosti, jer u našoj budućnosti nemaju što tražiti.

Dug braniteljima

HKZ Wiesbaden je 24. travnja 2005 u Hrvatskom župnom domu u suradnji s HKZ-om Rüsselsheim i Hrvatskom župom, priredila predstavljanje biblioteka Davora Runtića koje obrađuju Domovinski rat

Domovinski rat polako pada u zaborav, a da ga se ipak u zadnje vrijeme češće sjetimo zasluga je Haškog tužiteljstva koje od uspješne obrane domovine stvara "zločinačke pothvate", čime se junaštvo i požrtvovnost velikog dijela branitelja gazi i obešćašće. Velikan domovinskog rata, general Ante Gotovina trebao bi na sudu odgovarati za svoj izvanredni doprinos u slamanju srpske otimačine hrvatskih krajeva. Vladí se žuri u Europu, pa na Haške optužnice odgovara popustljivo. A kad vodeći ljudi dopuštaju dvojbe o naravi obrane domovine onda i običan građanin gubi vjeru u vlastito sjećanje i proživljavanje toga teškog doba.

Jedan čovjek se bori protiv zaborava i točnim zapisima događaja prokazuje pokušaje brisanja razlike između napadača i branitelja, što je

izgleda glavna zadaća Haškog suda, ali i drugih europskih tijela, pa i čitavih vlada pojedinih europskih država. Kao da se boje povijesti u kojoj će ostati zapisana sva bijeda europske uloge promatrača srpskog pohoda na susjede, traže spasa u prevrtanju činjenica naglavačke - hrvatski branitelji nisu oslobađali hrvatske krajeve nego napali tzv. "srpsku krajinu"?! Davor Runtić je taj koji ih pobija činjenicama. Od samog početka srpske pobune, potaknute od JNA kao izgovor za kasniji otvoreni osvajački pohod, obilazio je poprišta sukoba i bojišnicu i vjerno zapisivao sve što je iz neposredne blizine doživio i saznao. Tek poslije Oluje mogao je pristupiti opsežnom zadatku sređivanja nebrojenih zapisa i pisanja knjiga o domovinskom ratu. Plod njegovog dugodišnjeg truda su dvije započete biblioteke: "Junaci domovinskog rata" (izdano osam od planiranih 30 knjiga) i "Domovinski rat" (izdana prva od planirane 4 knjige).

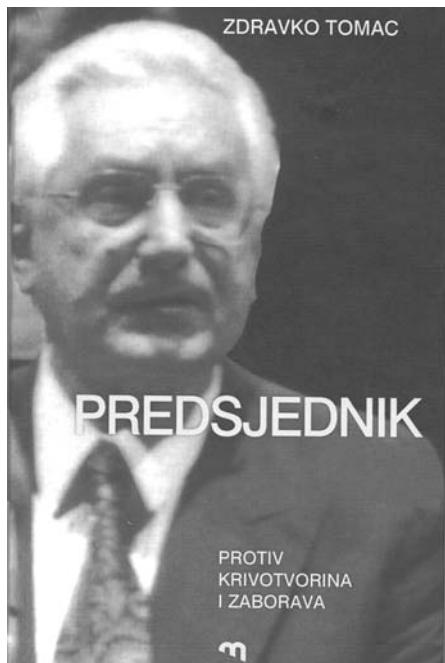
Davora Runtića smo pozvali u Wiesbaden da nam predstavi svoje knjige i ispriča koliko god je moguće više o njihovom nastajanju. Njegovo izlaganje nam je zorno predočilo potrebu obrade Domovinskog rata: svega smo se sjećali, ali ne više tako živo ni tako stvarno kao što nam je to Davor Runtić predočio. Pokazala su to i mnoga pitanja nazočnih na koja je Runtić odgovarao nakon izlaganja.

Obje biblioteke su po riječima samog pisca namijenjene širokom krugu čitatelja i pisane pristupačnim i lako razumljivim jezikom. Želja mu je međutim da se što prije pojave djela koja će Domovinski rat obraditi znanstveno, a ako njegove biblioteke posluže kao poticaj i izvor podataka, utoliko bolje. Mi Davoru Runtiću zahvaljujemo na trudu i želimo da što prije dovrši preostala djela, kako zaborav ne bi išao na ruku onima koji stvaranju krivu sliku o Domovinskom ratu, a time i o Hrvatskoj. beskrajno je u pravu Davor Runtić kad kaže: "To dugujemo braniteljima!"

IvAn

Protiv krivotvorina i zaborava

“...Povijest se nažalost ponavlja jer dio elite hrvatskoga naroda, neposredno nakon što smo stvorili svoju samostalnu državu, ponovo traži nove gospodare...”

nažalost ponavlja, jer dio elite hrvatskoga naroda, neposredno nakon što smo stvorili svoju samostalnu državu, ponovo traži nove gospodare...

...oni danas služe moćnicima iz Bruxellesa, Rima, Londona i Washingtona. Trećerazredni međunarodni čimbenici, činovnici i promatrači u suverenoj Hrvatskoj preuzimaju ulogu "vrhovnih sudaca" koji ocjenjuju, provjeravaju, pa čak i određuju, umjesto hrvatskoga naroda, kakvu ćemo voditi politiku."

Tomac također kaže da se u Hrvatskoj nameće javno raspoloženje da Hrvatska nema izbora, odnosno da naš nacionalni boljatik možemo postići jedino bespogovornim i poslušnim služenjem stranim interesima, te da se kao uvjet ulaska u Europsku uniju traži odstupanje od Tuđmanovog koncepta utvrđenog Božićnim ustavom 1990. godine po kojem je Hrvatska nacionalna država hrvatskoga naroda.

Prof. dr. Zdravko Tomac

To su vrlo smjele i oštре zamjerke sadašnjem vodstvu Hrvatske i međunarodnoj zajednici, ali ih Tomac kao vrsni sociolog i političar obrazlagano objašnjava povijesnim istinama iz naše bliske prošlosti i sadašnjosti, pa je knjigu "Predsjednik – protiv krivotvorina i zaborava" vrlo potrebno pročitati.

Štefica Kolumbić

Predsjednik – protiv krivotvorina i zaborava – to je naslov knjige koju je prof. dr. Zdravko Tomac pred mnoštvom posjetitelja predstavio u subotu, 12. ožujka 2005. u hrvatskom župnom domu «Kardinal Franjo Kuharić» u Wiesbadenu.

U pripremi su sudjelovali HKŽ i HKZ iz Wiesbadena, HKZ Rüsselsheim i HSK u Njemačkoj.

Knjiga je svjedočanstvo o prvom hrvatskom predsjedniku dr. Franji Tuđmanu i sudbonosnom vremenu za hrvatski narod i hrvatsku državu.

Kroz cijelo Tomčev predavanje nit vodilja je bila iznijeti istinu o Domovinskom ratu i o stvaranju i obrani hrvatske države, jer je to najmanje što smo dužni braniteljima, ali i budućim naraštajima hrvatskoga naroda.

Prof. Tomac se nastojao dokazima suprostaviti krivotvorinama, poluistinama i lažima o dr. Tuđmanu, tj. tzv. detuđmanizaciji i kriminalizaciji državnog i vojnog vodstva Hrvatske u vrijeme Domovinskog rata.

Pročitavši knjigu, koju sam kupila kao i mnogi posjetitelji predavanja, naročito me pogodio Tomčev zaključak koji navodim: "Povijest se

Kvaliteta je osigurana

**U nedjelju, 27. veljače u župnom domu «Kardinal Franjo Kuharić» održana je redovna
Godišnja skupština Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden**

Skupšinu je otvorio Ivo Andrijević, predsjednik HKZ-a Wiesbaden, pozdravivši nazočne goste i članove. Nazočan je bio i generalni konzul iz Frankfurta, g. Petar Uzorinac, čiji nas je dolazak obradovao, a još više njegove tople riječi upućene Zajednici.

Ubrzo nakon pozdravljanja i dobrodošlice skupština je otpočela radom. Izvješće o radu Zajednice u protekloj godini, kao i o grupama koje djeluju unutar Zajednice podnio je Ivo Andrijević. Istaknuo je, da je Zajednica usprkos ponekima poteškoća uspješno djelovala. Posebno se osvrnuo na naš glasnik "Riječ" koji je u prošloj godini izšao samo dva puta, a ne tri kako je to bilo uobičajeno, rekavši kako će se taj ritam izlaženja najvjerojatnije nastaviti. Žalosno je, da razlog tome nije materijalne naravi, jer sredstava bi bilo, već se radi o malom broju urednika koji to iz raznih razloga više fizički ne mogu ostvariti. Šteta, jer "Riječ" je za HKZ više od običnog glasnika - pravo zrcalo Zajednice - koje je vrlo omiljeno među članovima pa i šire i kojim se Zajednica s pravom ponosi..

Uslijedilo je potom izvješće o stanju blagajne. Rizničar HKZ-a, Juraj Štambuk, nakon iscrpnog predstavljanja troškova i prihoda Zajednice, ističe kako se u 2004. potrošilo više nego u 2003. godini, ali da je stanje blagajne dobro i da će HKZ

zahvaljujući tome i u 2005. godini moći ponuditi dobar i kvalitetan program.

Nakon izvješća, na kojih nije bilo primjedaba, Zajednici se obratio generalni konzul g. Petar Uzorinac. Uputio je vro lijepe riječi pohvale Zajednici, njezinom uspješnom djelovanju i entuzijazmu njezinih članova. Istiće kako je takav rad važan i koristan, a mogao bi služiti kao uzor i ohrabrenje drugim udrugama, naročito onima u kojima rad pomalo zamire. O problemima i teškoćama udrugama u iseljeništvu razmišlja se i u domovini, kaže Petar Uzorinac, a time će se baviti Uprava za iseljeništvo i manjine. On se osobno zalaže da udruge i materijalno budu pomagane od matične zemlje, iako se ne mogu očekivati neka velika sredstva, jer ih Hrvatska nema, ali bi to mogla biti jedna dodatna motivacija. Poslije izlaganja Petra Uzorinca nazočni članovi su imali priliku postavljati pitanja. Najviše zanimanja je bilo za služenje vojnog roka u Hrvatskoj i za carinska pitanja.

Time je službeni dio Skupštine bio završen, a u neslužbenom dijelu, uz kavu, kolače i vino nastavila se u ugodnom razgovoru razmjena mišljenja i pogleda o svemu što se čovjeku u duši nakupi. Ugodaj zajedništva i zadovoljstva što smo se okupili uljepšao je ne samo večer nakon skupštine nego i cijeloj skupštini uvećao uspjeh.

(BAn)

Glumiti nije teško

Uz glazbu se lakše pjeva

U subotu 18. prosinca 2004. u župnom domu "Kardinal Franjo Kuharić" Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden pripremila je za svoje članove božićni domjenak.

U dvorani je sve odisalo božićnim ugodajem, lijepo ukrašeni stolovi, svijeće, borove grančice i bogata trpeza puna raznovrsnih jela i slastica, koje se tradicionalno u vrijeme Božića nalaze na stolu svakog hrvatskog doma.

Riječima dobrodošlice obratio se prisutnim članovima i gostima predsjednika HKZ-a, Ivo Andrijević zaželjevši svima sretne i blagoslovljene nadolazeće blagdane.

Nastup malih glumaca

Slijedio je mali kulturni program, u kojem je prvo nastupio Ivan Crnčić krasosloveći svoju vlastitu pjesmu "Bogečki Božić", a potom su nastupila djeca, polaznici hrvatske nastave. Oni su izveli igrokaž Sanje Seferović-Bosak "Sveti Nikola" koji su uvježbali pod vodstvom svoje učiteljice Štefice Kolumbić. Radi se o vrlo zgodnoj i duhovitoj priči, a glavni junaci su Tin i Lana, brat i sestra od kojih brat Tin ne vjeruje da postoji sv. Nikola i ruga se svojoj mladoj sestri koja čvrsto u njega vjeruje i s nestrpljenjem ga očekuje. Pomalo drskog Tina glumila je Iva Bartulović, a sestru Lanu Anamaria Đurasek. Sv. Nikolu igrala je Mia Ljiljančić, a u dvostruko ulozi Tinove i Lanine majke i Krampusa

igrala je Inola Tišma. Iako su za pripreme i vježbanje imali malo vremena vrlo dobro su odigrali svoje uloge i uspjeli zabaviti i nasmijati publiku. A na pitanje je li bilo teško naučiti tekst odgovorili su smješkom i odmahivanjem glavom. A glumiti? To im je bilo lijepo, svidjelo im se biti u središtu pažnje. Pa onda to treba iduće godine ponoviti! Rado, zašto ne – bili su složni mali glumci.

Potom je uslijedila večera i isprobavanje raznovrsnih slastica, ali naravno i druženje, ugodan razgovor, šala i pjesma. Pod vodstvom folklorne grupe HKZ-a pjevale su se hrvatske božićne pjesme, a za glazbenu pratnju, sasvim spontano, pobrinuli su se Stjepan Hlapčić i Dinko Grgat svirajući saksofon i keyboard.

Pjevanje božićnih pjesama

Bila je to još jedna vrlo ugodna i uspjela večer HKZ-a Wiesbaden.

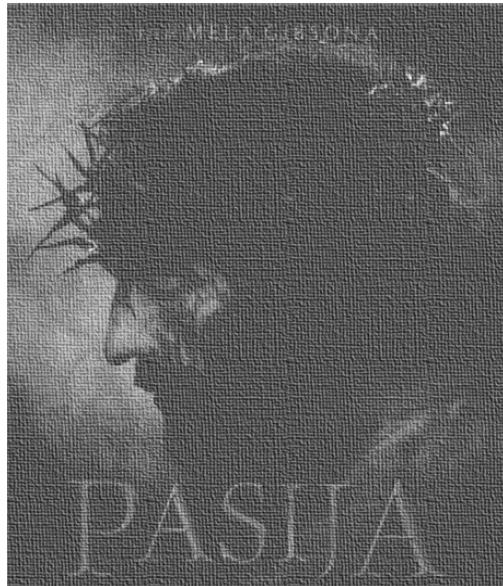
(BAn)

Razgovor između pjesama

Strašne muke Isusove

U filmu Mela Gibsona "Pasija – muka Isusova" koji je 20. ožujka predvečer u Hrvatskom župnom domu prikazala HKZ Wiesbaden, tako je vjerno prikazano mučenje i kažnjavanje Isusa Krista da su gledatelji ponekad odvraćali pogled

Film već na samom početku mračnom i maglovitom noći pred svitanje u vrtu podno Maslinske gore uz zidine Jeruzalema prenosi na gledatelja svu tjeskobu Isusovu koji sluti da ga čeka muka i smrt. I što ga tjeskoba više steže to se usrdnije moli Bogu, Ocu svom, da mu pomogne podnijeti teška iskušenja kojima se izlaže kako bi iskupio silne grijehe ljudske. Boji se ali je odlučan za spas čovječanstva izvrgnuti se kazni za koju ljudi sami nikad ne bi smogli snage. Čin je to neizmjerne ljubavi i nepokolebljive vjere. U mraku mu se prikrada jeziva spodoba – đavao – koji uzaludno kuša odgovoriti Isusa od žrtve. Đavao uzmiče pred dolaskom čuvara hrama koji nakon Judinog izdajničkog poljupca uhićuju Isusa usprkos Petrovom opiranju. Mučna tjeskoba prestaje, a počinje izvjesnost optužaba i suđenja.

Lik Jude i Petra redatelju služi da prikaže kako kajanje nije dovoljno, ako je bez nade, bez vjere u milost Božju i oprost. Juda se, očajan zbog svoje izdaje, objesio, Petar se zbog nijekanja Isusa skrušeno pokajao i kasnije postao poglavac Crkve.

Nekima u filmu smeta navodno svaljivanje krivice na Židove za Isusovu smrt. Redatelj, međutim,

suđenje Isusu pred židovskim Velikim vijećem ne želi ublažavati: Isus je bio unaprijed osuđen, što zbog zavisti židovskih vođa, ali i zbog bojazni od narodnog neposluha koji je Rimljanim mogao poslužiti za ukidanje i ono malo preostale samouprave u pokrajini Judeji. Iz suđenja se vidi nerazumijevanje i krivo tumačenje Isusovog učenja, ali i želja da ustrajanjem na smrtnoj osudi koju je morao potvrditi rimski upravitelj, ojačaju samoupravu. To nikako nije okrivljavanje Židova općenito. Osim toga u filmu je jasno pokazano dvoumljenje nekih od voda oko opravdanosti smrtnе osude. Nadalje, ni kralj Herod koji je po rimskoj milosti vladao u Galileji, nije htio osuditи Isusa.

Isusovo bičevanje je prikazano s toliko okrutnosti da je film bilo teško gledati. Okrutnost međutim nije sama sebi svrha nego odgovara onom vremenu. Svjetina je zaborav vlastite bijede tražila u tuđoj muci, a okrutna javna kažnjavanja su bila uobičajena svuda u svijetu i nastavila se još skoro dvije tisuće godina. Opet se pojavljuje đavolja spodoba, a gledatelj će se možda upitati čime se više naslađuje: Isusovom mukom kao osvetom što je odolio njegovoju kušnji ili zlom svjetinom oko sebe.

Isusovo penjanje na brijeđ Kalvariju, mjesto razapeća, pod preteškim teretom križa i stalnim udarcima biča, odaje krajnju iscrpljenost i tjelesnu klonulost, čime se još jednom ističe sav beskraj njegove patnje. Razapetom na križu pored dva zlikovca, bližio se kraj njegovom žrtvovanju za grijehe i iskup čovječanstva. Umire izgovorivši: "Svršeno je", a njegovu smrt poprati pomračenje i oluja. Đavao koji je stalno vrijebao duševni slom Isusov, podiviljao je od bijesa zbog poraza.

Tek Isusovom mukom koju film prikazuje u svoj njenoj stravi, postaje nam jasna težina naših grijeha, proizašlih iz veće ljubavi za sebe i za zemaljske blagodati nego za Boga, ali nam postaje jasna i neizmjerna ljubav Božja za čovjeka zbog koje Bog žrtvuje vlastitog sina. Bog nas po Isusu uči istinskom značenju ljubavi, a to je spremnost trpjeti za druge.

Slikanje riječima

Smotra istočno-europskog i srednjo-europskog filmskog stvaralaštva «GoEast» u Wiesbadenu popraćena je raznim drugim kulturnim događajima, a jedan od njih je bila i večer u Vili «Clementine» sa spisateljicom Maricom Bodrožić koja je iz svoje druge knjige, «Der Spieler der inneren Stunde», čitala odabранe odlomke i razgovarala s posjetiteljima

«goEast» uvijek privuče vrlo raznolike posjetitelje, jer je i njegov program uvijek vrlo raznolik. Pri tom nije važno što možda mnogima veći dio programa izgleda manje zanimljiv sve dok onih nekoliko događaja koje svatko za sebe može pronaći predstavljaju prave male «kulturne bisere». Susret s Maricom Bodrožić je bio jedan od njih. «Villa Clementine» je pružila potreban ugodaj prisnosti i isčekivanja nečeg osobitog, a Marica Bodrožić je svojim vrlo prirodnim i neusiljenim nastupom od večeri napravila lijep i dojmljiv doživljaj. Koliko god je odabranost vodila u središtu pažnje, ipak su i lakoća čitanja, no bez trunka površnosti nego naprotiv s puno nemametljive uvjerljivosti, te ugodan, mehani, a uvijek kristalno jasan Maričin glas, doprinijeli ulasku u svijet djevojčice koja s osjećajem nesigurnosti napušta poznatu i dragu okolinu ispunjenu rodnim krajem i voljenim osobama i odlazi u susret nepoznatom, tražeći utočište u beskrajnom povjerenju prema roditeljima koji ju u to nepoznato odvode. Osobe, prizori, stvari i mali, naoko nevažni događaji, tako su vjerno, gotovo opipljivo prikazani kao da su oslikani, samo ne bogatstvom boja sa slikarske palete nego bogatstvom riječi. Dok slušam Maricu, pričinja mi se da prebijem slike na kojima uvijek iznova razabirem začuđujuće obilje pojedinosti pomno satkanih poput čipke u cjelovite prikaze. Marica Bodrožić odlično zapaža, a svojim zapažanjima onda riječima daje maštovite oblike koji i kod naizgled jednostavnih stvari toliko novog otkrivaju.

Soba u vili «Clementine» u kojoj je čitanje upriličeno bila je popunjena do zadnjeg mjesta. Marica Bodrožić je pokazano veliko zanimanje posjetitelja obilno nagradila čitajući mnoge odlomke, rado i bez znakova umora, tek ponekad zastajući između odlomaka radi

gutljaja vode. Poslije čitanja je bila spremna na razgovor i pisanje posveta kupcima njenih knjiga. I mi iz Hrvatske kulturne zajednice strpljivo smo pričekali kako bi došli na red za kratak razgovor. Čim je čula tko smo Marica Bodrožić je počela govoriti hrvatski i to tako dobro da smo ju zapitali namjerava li pisati i na hrvatskom. Ne, ne namjerava, bila je Marica iskrena, to bi zahtijevalo previse napora. No njene knjige su i na njemačkom jeziku vrijedno štivo za nas iseljenike, jer će mnoštvo prizora, tako lijepo i živo oslikanih riječima, u nama iz zaborava dozvati mnoga vlastita sjećanja.

Marica Bodrožić prilikom čitanja u vili
«Clementine»

Magdalena Brođanac

Magdalena Brođanac

U utorak, 14. prosinca 2004., u svojoj kući u Geisenheimu preminula je Magdalena Brođanac, članica Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden.

Iako je Magdalena bila u visokoj starosnoj dobi od 84 godine, nije umrla prirodnom smrću ili uslijed bolesti već posljedicom nesretnog slučaja. U utorak navečer, gore navedenog dana, u kući Magdalene Brođanac izbio je požar. Policijskom istragom je utvrđeno da u kući nije došlo do požara zbog nekog tehničkog kvara, već da je Magdalena po svemu sudeći zaspala pored upaljenih svijeća koje su dogorjevši izazvale požar. Vatra se nije rasplamsala već je zbog pomanjkanja kisika u kući polagano tinjala tako da su susjedi zamijetili dim tek ujutro, točnije 16 sati nakon izbijanja požara. Magdalena se nije uspjela probuditi na vrijeme te je umrla uslijed trovanja dimom, točnije rečeno trovanja plinom ugljičnog monoksida.

Magdalena Brođanac je rođena 17. siječnja 1920. godine u Vranjicu kod Splita kao prvo dijete od ukupno devetoro djece u obitelji Jurić. Pučku školu pohađa u Vranjicu, a srednju u Splitu. Potom odlazi u Zagreb gdje završava privatnu domaćinsko-

učiteljsku školu i stječe zvanje učiteljice. Odmah po završetku škole vraća se kući u Vranjic i zapošljava pri udruženju "Hrvatska žena" u Splitu. Potom radi oko dvije godine kao učiteljica na više škola u Primorskoj banovini.

Na studenskom balu Agronomskog fakulteta u Zagrebu upoznaje Slavka Brođanca s kojim 8. ožujka 1943. sklapa brak. Ubrzo nakon vjenčanja, zbog muževljeve specijalizacije i diplomskog rada odlaze u Njemačku, u Geisenheim u kojem će provesti ostatak života. U braku sa Slavkom rodila je troje djece, tri kćeri.

Hrvatskoj kulturnoj zajednici pristupa 1990. godine zajedno sa suprugom Slavkom koji je bio jedan od osnivača HKZ-a Wiesbaden i dugogodišnji član predsjedništva. Magdalena podržava i uporno podupire njegov rad u Zajednici iako se sama, izuzev u vrijeme Domovinskog rata kada je humanitarno djelovala, nije mogla potpuno zauzeti zbog udaljenosti, jer je, kao i suprug, bila nevozač. Usprkos toga redovito prati djelatnost Zajednice i ostaje joj vjerna i nakon muževljeve smrti. Rado je čitala "Riječ" veseleći se svakom novom broju i svakom uspjehu Zajednice.

Preko četrdeset godina je bila član Njemačkog crvenog križa, gdje je u podružnici u Geisenheimu dragovoljno i požrtvovno djelovala, pokazujući ljubav prema bližnjem u nevolji.

Magdalena je bila uzorna i draga supruga, majka i baka.

Njezinom smrću Hrvatska kulturna zajednica je izgubila još jednog dragog i vjernog člana. Ostati će nam u dragom sjećanju kao osoba vedra duha, vrlo racionalna i snažna i uvijek spremna na lijepu i toplu riječ.

Misa zadušnica, a potom i sprovod su održani u ponedjeljak, 27. prosinca 2004. na Novom groblju u Geisenheimu. Od pokojnice su se oprostili kćerke Jasna, Ivanka i Celina, te unuci i drugi članovi obitelji kao i mnogobrojni prijatelji i predstavnici Hrvatske kulturne zajednice.

Biserka Andrijević

OBAVIESTI

Izletište Platte

Jagdschloss Platte, uz cestu B417
(Wiesbaden-Neuhof)

12. lipnja od 14 sati:
roštilj za članove i prijatelje HKZ-a Wiesbaden

Dernsches Gelände

Wiesbaden

17. rujna od 10 sati:
Međunarodno ljetno slavlje
Vijeća stranaca grada Wiesbadena

Hrvatski župni dom "Kardinal Franjo Kuharić"
Holsteinstr. 15A, ugao Waldstr, Wiesbaden

U listopadu:
Prikazivanje hrvatskog filma "Transatlantic"

Jednom mjesечно, petak u 17 sati

Redovni otvoreni sastanci
predsjedništva HKZ-a Wiesbaden

Svakog četvrtka u 19 sati
Vježbanje folklorne skupine HKZ-a Wiesbaden

Katolička zajednica Maria Hilf

Kellerstr. 37, Wiesbaden

Svake prve i treće subote u mjesecu od 19 do 22 sata
Kuglana: kuglanje za članove HKZ-a Wiesbaden

Ured Caritasa

Alcide-de-Gasperi-Str. 1, Wiesbaden

svake srijede od 14 - 18 sati
Knjižnica HKZ-a Wiesbaden, posuđivanje knjiga

Tečajevi hrvatskoga jezika

Branko Mrše, Emser Str. 3, Wiesbaden

Upisi i obavijesti:
Branko Mrše,
tel.: 0611-5290349

*Radujemo se što u
redovima HKZ-a
Wiesbaden možemo
pozdraviti novu članicu*

*Slobodanku
Oberndörfer*

*vjerujemo u plodnu
suradnju na uzajamno
zadovoljstvo*

Dragi roditelji !

Besplatno učenje hrvatskoga
jezika za Vašu djecu u okviru
njemačke škole održava se
u F. L. Jahn Schule
ponedjeljkom, utorkom,
srijedom i petkom
(jednom u tjednu)
od 15:00 do 17:15 sati.

Pismena ocjena se djeci
uvodi u njemačku svjedodžbu
na polugodištu i na kraju godine.

Za sve obavijesti javite se
nastavnici Štefici Kolumbić
na telefon 422746

